

PRZEORYSZE I PODPRZEORYSZE KLASZTORU NORBERTANEK W STRZELNIE OD KOŃCA XII WIEKU DO 1837 R.

WPROWADZENIE

Prezentowane poniżej wykazy przełożonych konwentu premonstratensek w Strzelnie i ich zastępczyń wpisują się w coraz popularniejszy ostatnio nurt badań prozopograficznych nad polskim duchowieństwem. O ile jednak znaczące postępy poczyniono już w poznaniu duchowieństwa diecezjalnego¹, o tyle kler regularny pozostaje właściwie na

* Wykaz skrótów zastosowanych w przypisach znajduje się na końcu tomu, przed spisem treści.

¹ Wśród publikowanych ostatnio prac tego typu należy wymienić: A. R a d z i m i ń s k i, *Prałaci i kanonicy kapituły katedralnej plockiej w XIV i I poł. XV w. Studium prozopograficzne*, t. 1: *prałaci*, Toruń 1991; t. 2: *kanonicy*, Toruń 1993. T e n ż e, *Niższe duchowieństwo katedralne w Polsce średniowiecznej. Wikariusze katedry plockiej w XIII — poł. XV w. Cz. 1. Skład osobowy*, NP t. 76: 1991 s. 5–43; T e n ż e, *Działalność i kariery archidiaconów dobrzyńskich w XIV i I poł. XV w. Przyczynek z zakresu prozopografii i administracji kościelnej*, „Zapiski Kujawsko–Dobrzyńskie” t. 8: 1993 s. 13–31; J. W i e c z o r e k, *Wikariusze katedry krakowskiej w XIII i XIV stuleciu*, NP t. 78: 1992 s. 71–126; B. P i e c, *Prałaci kapituły katedralnej krakowskiej do początków XIV wieku*, Rhum t. 42: 1994 z. 2 s. 53–95. S. S a l a t e r s k i, *Katalog prałatów i kanoników kapituły św. Małgorzaty P. M. w Nowym Sączu (1448–1791)*, NP t. 80: 1993 s. 169–224; A. G ą s i o r o w s k i, I. S k i e r s k a, *Średniowieczni oficjale gnieźnieńscy*, Rhist t. 61: 1995 s. 37–86; C i ż, *Oficjaly okręgowe w późnośredniowiecznej archidiecezji gnieźnieńskiej*, „Czasopismo Prawno–Historyczne” t. 47: 1995 z. 1–2 s. 93–124; I. S k i e r s k a, *Oficjaly kaliski w XV wieku*, „Rocznik Kaliski” t. 25: 1994–1995 s. 95–132; M. D. K o w a l s k i, *Prałaci i kanonicy krakowskiej kapituły katedralnej od pontyfikatu biskupa Nankera do śmierci*

marginesie prac historyków zajmujących się strukturą społeczeństwa². Nie idzie tu oczywiście o proste zestawienia, ostatecznie nie takie rzadkie w naszej literaturze historycznej³, lecz również o przedstawienie działalności poszczególnych osób. Nade wszystko jednak o ukazanie ich jako grupy społecznej, jak dalece jej skład socjalny i aktywność jest reprezentatywna. Na tak zarysowanym tle szczególnie zaniedbane wydają się zgromadzenia żeńskie. Trudności, oczekiwania i możliwości badań prozopograficznych w odniesieniu do polskich klasztorów kobiecych okresu potrydenckiego bardzo wnikliwie przedstawiła siostra Małgorzata Borkowska⁴.

Studia szczegółowe, takie jak tu zaprezentowane, przygotowują grunt do szerszych badań nad składem żeńskich klasztorów norbertańskich cyrkarii polskiej tego zakonu, mających na celu określenie pochodzenia społecznego, narodowościowego zakonnic i zasięgu geograficznego ich rekrutacji.

Dla klasztoru strzeleńskiego próby ułożenia takiego katalogu podejmowano już dwukrotnie⁵, w obu przypadkach opracowania te są

ci biskupa Zawiszy z Kurozwęk (1320–1382), Kraków 1996; W. G a ł a z k a, *Kapituła kolegiacka w Opatowie w latach 1562–1983*, Sandomierz 1997.

² Wśród nowszych prac warto wskazać: H. G r ü g e r, *Das Verzeichnis der mittelalterlicher Äbte des Klosters Kamenz*, „Archiv für Schlesische Kirchengeschichte” t. 25: 1967 s. 52–97; P. S c z a n i e c k i, *Katalog opatów tynieckich*, NP t. 49: 1978 s. 5–244; D. A. D e k a Ń s k i, *Badania prozopograficzne opactw cysterskich Pomorza Gdańskiego do 1309 r.*, zwłaszcza opactwa w Oliwie, NP t. 83: 1994 s. 249–280; R. K a b a c i Ń s k i, D. K a r c z e w s k i, *Katalog prepozytów klasztoru norbertanek w Strzelnie od XII wieku do 1837 r.*, NP t. 87: 1997 s. 5–38; K. K a c z m a r e k, *Lista opatów klasztoru cystersów w Wieleniu–Przemęcie (do roku 1596). Próba rekonstrukcji*, w: *Scripta minora*, red. B. L a p i s, t. 2, Poznań 1998 s. 51–68.

³ M. N i w i Ń s k i, *Średniowieczni opaci klasztoru wąchockiego*, Kraków 1931; J. M i t k o w s k i, *Katalog opatów sulejowskich*, w: T e n ż e, *Początki klasztoru cystersów w Sulejowie. Studia nad dokumentami, fundacją i rozwojem uposażenia do końca XIII wieku*, Poznań 1949 s. 367–371; H. F o l w a r s k i, *Poczet opatów klasztoru kanoników regularnych w Czerwińsku*, NP t. 6: 1957 s. 5–81; S. K u r a ś, *Katalog opatów klasztoru premonstraterskiego w Brzesku–Hebdomie 1179–1732*, NP t. 9: 1959 s. 39–50; D. A. D e k a Ń s k i, *Spisy członków konwentów zakonnych z Pomorza Gdańskiego do 1309 roku*, Gdańsk 1993.

⁴ M. B o r k o w s k a, *Prozopografia polskich zakonów żeńskich*, NP t. 73: 1990 s. 315–324, tam również (s. 316) wymieniono ważniejsze publikowane spisy zakonnic.

⁵ E. C a l l i e r, *Strzelno*, w: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. B. C h l e b o w s k i, t. 11, Warszawa 1890 s. 469; I. C z e c h o w s k i, *Historja kościołów strzeleńskich*, Strzelno 1929 s. 103, jest to zestawienie szczególnie nieudolne.

pełne niedociągnięć i luk. Oprócz pobieżności badań przyczyniło się do tego również znaczne rozproszenie materiału typu dokumentowego i aktowego, będącego źródłową podstawą do tego typu opracowań. Obecnie są one przechowywane przede wszystkim w archiwach państwowych Bydgoszczy⁶, Inowrocławia⁷, Wrocławia⁸ oraz w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie⁹. Osobnej wzmianki wymaga praktycznie dotychczas szerzej niewykorzystywany, powstały po roku 1682, tzw. kopiarz strahowski¹⁰. Poczesne miejsce przy rekonstrukcji katalogu przełożonych norbertanek strzeleńskich, zwłaszcza gdy nie staje innych typów źródeł, przysługuje również nekrologom. Wartość poznawczą i możliwości badawcze drzemiące w strzeleńskiej księdze zmarłych¹¹ szczególnie podkreślił ostatnio Kazimierz Jasiński¹², lecz oprócz niej należy jeszcze uwzględnić wyjątkową przydatność mortuarzy z innych klasztorów premonstraterskich „linii wrocławskiej” — opactwa św. Wincentego we Wrocławiu¹³ i kanonii norbertanek ze wschodniopomorskiego Żukowa¹⁴. Pewne dodatkowe dla nas informacje zawiera także bardzo bałamutna lista przełożonych norbertanek żukowskich, opublikowana przez Wojciecha Kętrzyńskiego w tzw. *Fragmentum menologii Żukoviensis*¹⁵. W istocie jest to fragment wyjęty z jednego spośród wielu dzieł historycznych spisanych przez przeora kartuzji kaszubskiej — Georga Schwengla, później zresztą opubliko-

⁶ APB Strzelno K1 A; Strzelno K1 B 1.

⁷ APB Oddział w Inowrocławiu, Strzelno — kościół Świętej Trójcy.

⁸ APWr Rep 67.

⁹ AAG Strzelno–Norbertanki.

¹⁰ StÚA Praha, Řád Prem. karton 156. J. O s t r o w s k i, *Kopjarzusz strzeleński*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie” R. 16: 1936 s. 287–291.

¹¹ *Liber mortuorum monasterii Strzelnensis ordinis Praemonstratensis*, wyd. W. K ę t r z y Ń s k i, MPH t. 5, Lwów 1888 s. 719–767.

¹² K. J a s i Ń s k i, *Nekrolog klasztoru norbertanek w Strzelnie. Uwagi krytyczno–erudycyjne*, w: T e n ż e, *Prace wybrane z nauk pomocniczych historii*, Toruń 1996 s. 7–44.

¹³ *Nekrolog wrocławski*, wyd. K. M a l e c z y Ń s k i, B. K ü r b i s, R. W a l c z a k, MPH sn t. 9 cz. 1, Warszawa 1971.

¹⁴ *Nekrolog żukowski*, hrsg. von M. P e r l b a c h, *Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreussens*, t. 5, Danzig 1906.

¹⁵ *Fragmentum menologii Żukoviensis*, wyd. W. K ę t r z y Ń s k i, MPH t. 4, Lwów 1884 s. 141.

wanego w całości¹⁶. Prawdopodobnie był to ekstrakt z powstałej w Żukowie (około roku 1748) anonimowej kompilacji opartej o tamtejsze nekrologi¹⁷.

Zakres praw i obowiązków przeoryszy (*priorissa*) i podprzeoryszy (*subpriorissa*) ściśle określały statuty kapituły norbertańskiej¹⁸. Według tychże statutów na czele konwentu stała opatka, we wcześniejszych źródłach często określana jako magistra, lecz w polskich żeńskich klasztorach norbertańskich utarł się zwyczaj, iż przełożoną konwentu zwano przeoryszą¹⁹. Wyboru przeoryszy dokonywały siostry-kanoniczki w drodze głosowania lub przez aklamację²⁰. W przypadku trwałego braku zgody co do osoby elektki, ewentualnie wyboru osoby niegodnej tego urzędu (m. in. symonia, zмова, nieprawe pochodzenie), opat miał prawo narzucić konwentowi przełożoną²¹. *A ma się baczenie w tim miecz opat bi dla przijarzni albo dla krewnosci, albo przijaczielstwa nie obieral na abbatistwo, albo nie przimował niegodnich, opuszczaiącz godne*²². Każda nowo obrana przeorysza najpierw musiała złożyć obediencję prepozytowi, jej zaś składały przysięgę posłuszeństwa kolejno wszystkie zakonnice²³. Jednocześnie stanowczo zakazywano, pod groźbą klątwy, odwoływania się do pomocy świeckich, a nawet duchownych pochodzących spoza zakonu²⁴. W średniowieczu i okresie staropolskim nie zaobserwowano ingerencji władz świeckich w obsadę personalną urzędu przeoryszy, nawet w czasach

¹⁶ G. S c h w e n g e l, *Ad historiam ecclesiasticam Pomeraniae apparatus pauper...*, wyd. B. C z a p l a (Fontes TNT t. 16–19), Toruń 1912–1915 s. 344–348.

¹⁷ W. S z o ł d r s k i, *Miscellanea żukowskie*, NP t. 6: 1957 s. 327–377.

¹⁸ M. K a r a ś, Z. P e r z a n o w s k i, *Statuty kapituły norbertańskiej z r. 1340 w tłumaczeniu polskim z r. 1541*, „Zeszyty Naukowe UJ” t. 230; „Prace Językoznawcze” z. 30, Kraków 1970 s. 130–153.

¹⁹ W. K n a p i ń s k i, *Święty Norbert i jego zakon. Początki norbertańskich klasztorów w cyrkarii polskiej i nieco z ich dziejów*, Warszawa 1884 s. 90–91. Zamiennosc tych pojęć sugeruje tytuł jednego z podrozdziałów *Statutów kapituły norbertańskiej* (s. 128): *Capitulum pierwsze. O abbatisse albo prziorisse*.

²⁰ *Statuty kapituły norbertańskiej*, s. 381–402 (*O wybieraniu opatha albo starszei abbatisse*), tu zwłaszcza s. 386.

²¹ *Tamże*, s. 390–393.

²² *Tamże*, s. 392.

²³ *Tamże*, s. 393. Ceremoniał wyboru przeoryszy w klasztorze żukowskim publikuje W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.*, s. 362–363.

²⁴ *Tamże*, s. 389–390, 397.

prepozytów komendatoryjnych. Zjawisko to zaczęło się dopiero od momentu I zaboru pruskiego (1772), przeżywając swe apogeum w okresie Księstwa Warszawskiego. Dodatkowe zamieszanie w składzie osobowym klasztoru strzeleńskiego wprowadził dekret księcia warszawskiego Fryderyka Augusta Wettina z 12 grudnia 1811 r. nakazujący przenieść nieliczne konwenty norbertanek z Łęczycy i Bolesławca do Strzelna, co też nastąpiło już w roku następnym²⁵.

Ramy chronologiczne niniejszej pracy określa pierwsza informacja o magistrze norbertanek strzeleńskich (pochodząca z 1193 r.), oraz ostateczna kasata klasztoru ogłoszona przez władze pruskie reskrypcją z roku 1834, a przeprowadzona w 1837 r.²⁶

I KATALOG PRZEORYSZ STRZELEŃSKICH

1 Beatrycze. Pierwsza przełożona klasztoru norbertanek w Strzelnie; nosiła tytuł magistry. Do niej to adresował swą bullę protekcyjną z 9 kwietnia 1193 r. papież Celestyn III²⁷. Pochodziła z rodu fundatora kanonii strzeleńskiej; przyjmuje się, że była córką palatyna Piotra Włostowica²⁸, bądź jego wnuka Piotra Wszeborowica²⁹. Jej komemoracje w marcu i grudniu zamieściło kilka nekrologów pochodzących z pol-

²⁵ W. K n a p i ń s k i, *dz. cyt.*, s. 225 podaje, że klasztor łączycycki zniesiony został w roku 1819 podczas ogólnej supresji przeprowadzonej przez władze Królestwa Polskiego.

²⁶ Autorem wstępu, życiorysów przeorysz do Anny Włocławskiej włącznie, oraz podprzeorysz do Doroty Padniewskiej włącznie, jest Dariusz Karczewski. Biogramy przeorysz począwszy od Barbary Naramowskiej do Józefy Wiewiórowskiej, oraz podprzeorysz od Marty Gunickiej, na Urszuli Cygańskiej skończywszy napisał Ryszard Kabaciński.

²⁷ KDW t. 1, wyd. [I. Z a k r z e - w s k i], Poznań 1877 nr 32: *Beatrici magistre monasterii sancte Marie in Strelna*.

²⁸ J. B i e n i a k, *Ród Łabędziów*, w: *Genealogia. Studia nad wspólnotami krewniczymi i terytorialnymi w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*, red. J. H e r t e l, J. W r o n i s z e w s k i, Toruń 1987 s. 31, tablica II; T e n ń e, *Polska elita polityczna XII w. (Cz. III A. Arbitrzy książąt — krąg rodzinny Piotra Włostowica)*, w: *Spółczesność Polski średniowiecznej*, red. S. K. K u c z y ń s k i, t. 4, Warszawa 1990 s. 64–66.

²⁹ B. K ü r b i s, *Najstarsza tradycja klasztoru panien norbertanek w Strzelnie*, Rhist t. 40: 1974 s. 29; T a ń, *Pogranicze Wielkopolski i Kujaw w X–XII wieku*, w: *Studia z dziejów ziemi mogileńskiej*, red. Cz. Ł u c z a k, Poznań 1978 s. 103–104.

skich i czeskich klasztorów premonstratenskich³⁰. Która z podanych dat dziennych (19 lub 20 marca, ewentualnie dni od 11 do 13 grudnia) przyjąć za datę jej zgonu, rozstrzygnąć nie sposób. Jedna z nich najprawdopodobniej odnosi się do rzeczywistej daty śmierci, druga jest komemoracją. Nie można także wykluczyć, że istniały dwie ksienie strzeleńskie noszące to imię, wskazywałyby na to różne daty wpisów oraz rozroznienie tytułatury: *magistra, priorissa*³¹.

2 Anna. Żyła w XIII w.; jako *priorissa de Strelna* ma swą komemorację pod 8 stycznia w najstarszej (XIII-wiecznej) warstwie nekrologu opactwa św. Wincentego we Wrocławiu³².

³⁰ Nekrolog wrocławski, s. 28: *Obiit Beatrix soror nostra* (20 III); tamże, s. 92: *Beatrix* (13 XII). Nekrolog strzeleński, s. 765: *Beatrix magistra, soror nostra* (11 XII). Nekrolog żukowski, s. 18: *Beatrix priorissa soror nostra* (19 III); tamże, s. 77: *Beatrix magistra soror nostra* (12 XII). *Necrologium Doxanense*, ed. J. E m m l e r, Sitzungsberichte der Königl.-Böhmischen Gessellschaft der Wissenschaften in Prag. Vorträge in den Sitzungen der Classe für Philosophiae, Geschichte und Philologie (Vestník Královské České Společnosti Náuk. Tzida filosoficko-historicko-jazykopytna), Praha 1884 s. 99: *Beatrix magistra in Strelna* (20 III). ASNZ rps 38 (Nekrolog zwierzyński), s. 91, podaje pod 29 IX: *Beatrix magistra soror nostra*, nie ma jednak pewności, czy zapisę tę należy odnieść do naszej przeoryszy, czy też np. zwierzchniczki Zwierzyńca. Por. Cz. D e p t u ł a, *O niektórych źródłach do historii zakonu premonstratenskiego w Polsce w XII i XIII wieku*, ABMK t. 22: 1971 s. 217. Należy wspomnieć również, że J. R a j m a n, *Średniowieczne zapiski w nekrologu klasztoru norbertanek na Zwierzyńcu*, NP t. 77: 1992 s. 33–55, opuścił tę komemorację. Dowodzi to zawodności metody publikacji zapisek nekrologicznych w wyborze, gdyż z jednej strony pozostawienie ich doboru uznanemu wydawcy nierazko prowadzi do pominięcia cennych informacji, z drugiej natomiast powoduje stratę ciągłego charakteru źródła. W tymże nekrologu zwierzyńskim (ASNZ rps 38 s. 22), pod 19 XII wpisano komemorację: *Beatrix et Elisabeth sorores nostrae* (J. R a j m a n, *Średniowieczne zapiski*, s. 55). Klasztor Sióstr Norbertanek w Imbramowicach, *Liber mortuorum*, bez sygn., wymienia pod 2 III niejaką *Beatrix*, natomiast pod 17 IX wspomniana została *Beatrix magistra* (informację tę zawdzięczałam siostrze M. Borkowskiej OSB, za co serdecznie w tym miejscu dziękuję).

³¹ J. B i e n i a k, *Polska elita polityczna, cz. III A s. 65* przyjmuje istnienie dwu przeorysz o tym imieniu. Jednakże w tym przypadku nie ma potrzeby uciekać się do rozdwojenia tej osoby, gdyż w odniesieniu do osób szczególnie zasłużonych czczono ich pamięć mszą w rocznicę śmierci (anniwersarz), oraz poprzez tzw. wypominki (komemoracja). Z kolei XVIII-wieczny kompilator żukowski uznał obie wpisane do tamtejszego nekrologu Beatrycze za przeorysze żukowskie (W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.*, s. 359, 363). Podobnie postąpił G. S c h w e n g e l, *Fragmentum menologii Żukowiensis*, s. 141, uznając zmarłą 19 III Beatrix za przełożona norbertanek z Żukowa.

³² Nekrolog wrocławski, s. 6–7: *Anna priorissa de Strelna*. Być może do niej odnosi się zapiska pod 6 I, umieszczona w Nekrologu strzeleńskim, s. 721: *Anna soror nostra*.

3 Anna. Z racji wyraźnej odmienności zapisów nekrologicznych jest różna od poprzedniej przeoryszy o tym samym imieniu. Księga zmarłych klasztoru św. Wincentego, w swej najstarszej trzynastowiecznej części, umieszcza datę jej śmierci pod 4 grudnia³³. Natomiast nekrologi strzeleński i żukowski zapisują ją pod 2 lub 4 grudnia³⁴.

4 Bogusława. We wszystkich trzech nekrologach premonstratenskich „linii wrocławskiej” jej komemorację umieszczono pod dniem 4 kwietnia³⁵. Zapis w najstarszej części mortuarza ołbińskiego pozwala ustalić przybliżony czas jej życia na XIII stulecie.

5 Zmysława. Po raz pierwszy pojawia się w źródłach 30 lipca 1312 r., jako świadek w dokumencie prepozyta Jana, dotyczącym zastawu Złotowa nad Gopłem biskupowi wrocławskiemu Gerwardowi³⁶. W takim samym charakterze widzimy ją po raz ostatni 10 maja 1315 r. w potwierdzeniu zamiany czterech wsi klasztornych³⁷.

6 Walpurga. Pojawia się jedynie podczas sprzedaży biskupowi Gerwardowi wsi klasztoru strzeleńskiego, Bytonia i Stróżewa, udzielając na te alienacje zgody wspólnie z prepozytem Janem (6 IV 1320 r.)³⁸. Najprawdopodobniej to ona, pod 15 października, ma swoją komemorację w miejscowym *Liber mortuorum*³⁹.

³³ Nekrolog wrocławski, s. 90: *Anna priorissa de Strelna*.

³⁴ Nekrolog strzeleński, s. 763 i przyp. f: *Anna soror nostra* (2 XII); tamże, s. 764: *Anna* (4 XII). W Nekrologu żukowskim, s. 75, pod 2 XII dwukrotnie wpisano: *Anna soror nostra*. Por. W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.*, s. 359.

³⁵ Nekrolog wrocławski, s. 34: *Bogusława priorissa in Strelna*. Nekrolog strzeleński, s. 732: *Bogusława soror nostra*. Nekrolog żukowski, s. 21: *Bogusława soror nostra*. Por. W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.*, s. 355, gdzie obie Bogusławy, według Nekrologu żukowskiego zmarłe w kwietniu, uznano za premonstratenski żukowskie.

³⁶ KDP t. 2 cz. 1, wyd. L. R z y s z c z e w s k i, A. M u c z k o w s k i, Warszawa 1848 nr 209.

³⁷ *Tamże*, nr 217.

³⁸ *Tamże*, nr 233.

³⁹ Nekrolog strzeleński, s. 757: *Uwalpuris soror nostra*. Jednoznaczne ustalenie osoby utrudnia ewentualność, że może tu chodzić o wpis jednej z zakonnic żukowskich (Nekrolog żukowski wielokrotnie notuje to imię pod 16 V, 7 IX, 3 XI, 17 XI). Konfrontacja z Nekrologiem wrocławskim (gdzie wspomniano Walpurgi pod 23 II, 7 IX, 1 XI, 28 XI) i charakter obituarza strzeleńskiego jako źródła miejscowego, choć — trzeba to przyznać — późnego, przemawia za identyfikacją Walpurgi z tej zapiski jako przeoryszy strzeleńskiej. Por. zapisę XVIII-wiecznego kompilatora żukowskiego (W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.* s. 358), który także wśród zmarłych w październiku wlicza *soror Walpurgis*, oraz dwie przeorysze żukowskie o tym

7 Małgorzata. Występuje tylko 13 lipca 1343 r., gdy wspólnie z prepozytem strzeleńskim, obok innych przełożonych klasztorów wielkopolskich, zrzekła się odszkodowań za szkody poczynione przez zakon krzyżacki w dobrach klasztornych⁴⁰.

8 Dobiesława. Najwcześniejsza wzmianka o Dobiesławie pochodzi z 13 maja 1352 r. z dokumentu sprzedaży sołectwa we wsi klasztornej Bielsko⁴¹. Również w 1362 r. wspólnie z prepozytem Markiem i trzema innymi norbertankami wyraziła zgodę na sprzedaż sołectwa w Małym Sławsku⁴². W podobnej sprawie, to jest alienacji sołectwa, wystąpiła 7 września 1363 r., jest to zarazem ostatnia informacja o niej jako o przeoryszy⁴³. W formułach konsensualnych dokumentu prepozyta Jana Hartlieba z 13 czerwca 1378 r.⁴⁴, oraz aktu Franciszka — opata klasztoru św. Wincentego z dnia 8 lutego 1390 r.⁴⁵, widnieje Dobiesława podprzeorysza. Czy były to te same osoby? Nie można tego wykluczyć, chociaż prawie 15-letnia przerwa w przekazach źródłowych pomiędzy ostatnią i pierwszą o nich wzmianką, stawia taką identyfikację pod znakiem zapytania. Przeorysza Dobiesława figuruje w nekrologu strzeleńskim i żukowskim pod 14 czerwca⁴⁶.

9 Przybysława. Jako przeorysza pojawia się w źródłach 13 czerwca 1378 r. w dokumencie sprzedaży sołectwa w Bielsku⁴⁷. Ponadto figuruje w regeście dokumentu zatwierdzającego darowiznę czynszu 12 grzywien przez Jana Hartlieba, po jego rezygnacji z prepozytury

imieniu (W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.* s. 358, 364), obie zmarłe we wrześniu. Jedną z nich wspominał G. S c h w e n g e l (*Fragmentum menologii Żukoviensis*, s. 141 = *Ad historiam ecclesiasticam*, s. 345).

⁴⁰ KDW t. 6, wyd. A. G ą s i o r o w s k i, H. K o w a l e w i c z, Warszawa-Poznań 1982 nr 133.

⁴¹ APB Strzelno Kl A 34 (w transumpcie z 1378 r.).

⁴² Tamże, B l k. 119 v–120.

⁴³ Tamże, B l k. 122–123.

⁴⁴ Tamże, Strzelno Kl A 34.

⁴⁵ APWr Rep 67 nr 620 (nie zachowany).

⁴⁶ Nekrolog strzeleński, s. 74, *Dobeslawa priorissa monasterii huius*. Podobnie w nekrologu żukowskim, s. 39: *Dobeslawa priorissa*. Por. W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.*, s. 356 oraz s. 363, gdzie Dobiesławę błędnie uznano za przełożoną żukowską. Por. też *Fragmentum menologii Żukoviensis*, s. 141.

⁴⁷ APB Strzelno Kl A 34.

strzeleńskiej, pochodzącym z 8 lutego 1390 r.⁴⁸ Jakaś Przybysława, jednakże bez urzędu, występuje na drugim miejscu w liście do opata ołbińskiego Andrzeja z 1 września 1412 r., bardzo możliwe, że jest to ta sama osoba⁴⁹. Niestety, księga zmarłych klasztoru strzeleńskiego zawiera trzy komemoracje osób o tym imieniu, wszystkie określono *soror nostra*, co wydatnie utrudnia wskazanie właściwej z nich⁵⁰. Poprzez porównanie wpisów do nekrologu żukowskiego i ołbińskiego, najbardziej prawdopodobnym dniem komemoracji dla naszej Przybysławy zdaje się 4 października⁵¹.

10 Boguszka. Formalnie nie pełniła funkcji przeoryszy, jedynie jej obowiązki. Z tej to racji, wyjątkowo, zamieszczono ją w tym spisie. Występuje 1 września 1412 r. w liście do Andrzeja Rugelera, opata klasztoru św. Wincentego; została wówczas zapisana na pierwszym miejscu, jako *Boguska pro tunc regens monasterii Strelnensis*⁵².

11 Anna Kijewska (Kioska, Kygevska). Źródłowo pojawiła się, jeszcze bez żadnej funkcji, 1 września 1412 r. pośród innych siostr strzeleńskich, powiadamiających Andrzeja Rugelera, opata ołbińskiego, o śmierci dotychczasowego prepozyta Wilhelma i prosząc o wyznaczenie jego następcy⁵³. Już jako przeorysza wystosowała list datowany 4 maja 1423 r., adresowany do opata zwierzchniego, Jana z Brzegu (de Brega)⁵⁴. Dotyczył on podobnej sprawy jak poprzedni, to znaczy: zakonnice powiadały o śmierci prepozyta Leonarda, lecz tym razem oświadczają, że wybrały nowego prepozyta — Jana Mellina — i proszą opata o jego zatwierdzenie. Jej przypuszczalna kome-

⁴⁸ APWr Rep 67 nr 620 (nie zachowany).

⁴⁹ Tamże, nr 846 = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 17–19 = AAG Strzelno–Norbertanki, sygn. 1 k. 1.

⁵⁰ Nekrolog strzeleński, s. 727 (18 II); s. 732 (29 III); s. 755 (4 X).

⁵¹ Nekrolog żukowski, s. 61 (4 X). Nekrolog wrocławski zawiera kilka komemoracji poświęconych Przybysławom, najbardziej nas interesujące pochodzą z 19 II (s. 18) i 1 IV (s. 32). Wobec tego, że wpisano je jeszcze w wieku XIII, drogą redukcji można wskazać na komemorację umieszczoną w nekrologu strzeleńskim pod 4 X, jako na najprawdopodobniejszą.

⁵² APWr Rep 67 nr 846 (nie zachowany) = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 17–19 = AAG Strzelno–Norbertanki, sygn. 1 k. 1.

⁵³ APWr Rep 67 nr 846 (nie zachowany): *Anna Kygevska* = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 17–19 = AAG Strzelno–Norbertanki, sygn. 1 k. 1.

⁵⁴ APWr Rep 67 nr 1010 (nie zachowany): *Anna Kioska* = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 20–22: *Anna Kiowska*.

moracja znajduje się pod 3 kwietnia⁵⁵ lub 3 maja⁵⁶; ewentualnie, co jednak znacznie mniej prawdopodobne, pod 3 marca, gdyż chodzi tu zapewne o przeoryszę z Żukowa⁵⁷. Anna wywodziła się z należącej do parafii strzeleńskiej rozdrobnionej wsi szlacheckiej Kijewice⁵⁸. W grę może wchodzić jeszcze, co mniej prawdopodobne, Kijewo położone nieopodal Gniewkowa, gdzie w XVI w. dziedziczyli Kijowscy herbu Powąła–Ogończyk⁵⁹.

12 Małgorzata Żegocka (de Zagoczicza, Rzegoczka). Jako przeorysza Małgorzata figuruje 21 sierpnia 1436 r. w przywileju prepozyta Jana Luckawa dla mieszczan strzeleńskich⁶⁰. Z następnego dokumentu, wystawionego 18 września 1436 r. również przez tego samego prepozyta, dowiadujemy się, że wraz z całym konwentem dała mu mandat w sprawie o czynsze z trzech śląskich wsi, toczony z opatem św. Wincentego, Mikołajem Lemanem⁶¹. Ponownie można ją odnaleźć, jako udzielającą konsensu, w dokumencie Jana Luckawa

⁵⁵ Nekrolog żukowski, s. 21: *Anna priorissa Strzelensis*. Por. jednak W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.*, s. 361, gdzie zmarłą w kwietniu przeoryszę strzeleńską opatrzono datą 1633.

⁵⁶ W mortuarzu strzeleńskim, s. 736, znajdujemy jeszcze umieszczony pod 3 maja zapis: *Anna priorissa soror nostra*. Z kolei Nekrolog strzeleński, s. 756 (pod 8 X) przyp. b podaje: *Anna Kiyewska professa monasterii Sukoviensis*, jest to jednak zakonnica z przełomu XVI/XVII w. (Nekrolog żukowski, s. 29, pod 3 maja; por. też W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.*, s. 342 i s. 358 — siostry zmarłe w październiku).

⁵⁷ Nekrolog strzeleński, s. 728: *Anna priorissa soror nostra*. O zmarłej w marcu przeoryszy żukowskiej imieniem Anna wspominają: tamtejszy XVIII-wieczny kompilator (W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.*, s. 354, 363) oraz G. S c h w e n g e l (*Fragmentum menologii Żukoviensis*, s. 141).

⁵⁸ J. S e n k o w s k i, *Lustracja poradlnego i rejestr lanów województw brzesko-kujawskiego i inowrocławskiego z roku 1489*, „Teki Archiwalne” t. 7: 1961 s. 152; Z. G u l d o n, *Rozmieszczenie własności ziemskiej na Kujawach w II połowie XVI w.*, Toruń 1964 s. 37, 68. W 1498 r. wśród świadków dokumentu prepozyta strzeleńskiego pojawia się *Nicolaus de Kyewycze* (APB Strzelno Kl A 100).

⁵⁹ J. S e n k o w s k i, *dz. cyt.*, s. 160; Z. G u l d o n, *dz. cyt.*, s. 34, 94. A. B o n i e c k i, *Herbarz polski*, t. 10, Warszawa 1907 s. 73.

⁶⁰ KDP t. 2 cz. 2 nr 579: *Margarethae de Zagoczicza priorisse*. W liście do opata Andrzeja z 1 IX 1412 r. (APWr Rep 67 nr 846 = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 17–19 = AAG Strzelno–Norbertanki, sygn. 1 k. 1) pojawia się jakaś Małgorzata wśród szeregowych zakonnice, jednakże wobec kryterium chronologicznego jest bardzo wątpliwe, aby już wówczas była to ta sama osoba.

⁶¹ APWr Rep 67 nr 1155 (nie zachowany).

[11]

z 2 kwietnia 1437 r.⁶²; jest to zarazem ostatnia wiadomość o niej jako przeoryszy. Jako cerkatorka (*circatrix*) świadczy w roku 1452⁶³, oraz 18 stycznia 1453 r., podczas fundacji wikariatu przy szpitalnym kościele Św. Ducha w Strzelnie⁶⁴. Kolejną informację o niej, nadal jako cerkatorce, posiadamy z listu sióstr strzeleńskich do opata ołbińskiego (25 III 1469 r.) w sprawie wyboru nowego prepozyta — Jana Lubschütza, dokonanego po śmierci dotychczasowego — J. Luckawa⁶⁵. Funkcję podprzeoryszy pełniła już 14 maja 1471 r.⁶⁶ Brała udział w obediencji, składanej w Strzelnie (26 V 1471 r.) opatowi–ojcu z klasztoru św. Wincentego przez cały tamtejszy konwent premonstratenski⁶⁷. Jako podprzeorysza świadczyła również w dokumencie Jana Lubschütza z 3 kwietnia 1473 r.⁶⁸ Ostatnia wzmianka o podprzeoryszy Małgorzacie Żegockiej jako jeszcze żyjącej pochodzi z dyplomu prepozyta Lubschütza wystawionego 29 stycznia 1478 r.⁶⁹ W nekrologach strzeleńskim i żukowskim jej komemoracje umieszczono pod 7 października⁷⁰. Pochodziła z nieistniejących obecnie Żegocic (w XVI stuleciu wchłoniętych przez pobliskie Żegotki), wsi w parafii Strzelno, oddającej tamtejszemu kościołowi dziesięciny⁷¹. Szlachta wywodząca się z tej miejscowości pieczętowała się herbem Jastrzębiec⁷²; o bliskich związkach tej rodziny z klasztorem strzeleńskim

⁶² APB Strzelno Kl A 57.

⁶³ AAG A. Cap. 1, sygn. B 887 k. 373 v–374.

⁶⁴ APB Strzelno Kl B 1 k. 13–14 oraz potwierdzenie tej fundacji przez biskupa włocławskiego Jana Gruszczyńskiego z 21 I 1453 r. (APB Strzelno Kl A 71).

⁶⁵ APWr Rep 67 nr 1342 a (nie zachowany): *Margaretha Rzegoczka*; APWr Rep 67 nr 1342 b (nie zachowany) = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 24–26 = AAG Strzelno–Norbertanki, sygn. 1 k. 2.

⁶⁶ APB Strzelno Kl A 90: *Margarete Zegoczka subpriorisse*.

⁶⁷ APWr Rep 67 nr 1357 (nie zachowany): *Margaretha Żegočka, suppriorissa* = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 39–41.

⁶⁸ APB Strzelno Kl A 91: *Margaretha Zegoczka subpriorissa*.

⁶⁹ Tamże, B 1 k. 97 v–99 v (w tarnsumpcie z roku 1522).

⁷⁰ Nekrolog strzeleński, s. 755: *Margaretha Zegočka soror nostra*. Nekrolog żukowski, s. 62: *Margareta Szogocka*.

⁷¹ Z. G u l d o n, *dz. cyt.*, s. 37, 97. W sprawie dziesięcin zob. APB Strzelno Kl A 33 i A 117.

⁷² B. P a p r o c k i, *Herby rycerstwa polskiego*, Kraków 1858 s. 185. W roku 1377 właścicielami tej wsi byli bracia Świętosław i Bogumił (APB Strzelno Kl A 33).

świadczą wielokrotne wpisy jej przedstawiciele w tamtejszym nekrologu⁷³.

13 Petronela. Jako kantorka występuje w dokumencie prepozyta strzeleńskiego Jana Luckawa wystawionym dla mieszczan strzeleńskich z 21 sierpnia 1436 r.⁷⁴ Bez tytułu pojawiła się 17 stycznia 1439 r., kiedy to legowała swemu klasztorowi 10 grzywien na odprawianie mszy za swą duszę⁷⁵. Jako przeorysza pojawia się jedynie raz 21 października 1440 r., udzielając prepozytowi Luckawowi konsensu na instytucję dwóch corocznych mszy, w intencji do NMP. Przeznaczono na ten cel czynsz z 5 łanów ziemi, po jednej grzywnie z łułu⁷⁶. Natomiast dziesięć lat później (14 kwietnia 1450 r.) pełniła funkcję podprzeoryszy; jest to zarazem ostatnia o niej wzmianka⁷⁷. Z racji popularności występowania tego imienia w strzeleńskiej księdze zmarłych, trudno wskazać dzień jej śmierci lub komemoracji⁷⁸.

14 Katarzyna Linowska (Lynovska). Przeorysza o tym imieniu, lecz bez przydawki posesjonatycznej, figuruje w dyplomie prepozyta Jana Luckawa z 21 czerwca 1447 r.⁷⁹ Podobna sytuacja zaistniała 14 kwietnia 1450 r.⁸⁰ i 27 kwietnia 1452 r.⁸¹, gdy wyraziła zgodę na zaciągnięcie przez klasztor kredytu; wówczas to pojawiła się jako *Catherina priorissa*. Ze względów chronologicznych jej identyfikacja z Linowską jest bardzo prawdopodobna. Z tytułem przeoryszy pojawia się 18 stycznia 1453 r., podczas fundacji wikariatu przy kościele Św. Ducha⁸², co poświadczył 21 stycznia tegoż roku biskup włocławski Jan Gruszczyński⁸³. W roku 1453 jest jeszcze wzmiankowana dwukrotnie. Pierwszy raz świadcząc o zaciągnięciu przez prepozyta strzeleńskiego pożyczki od mieszczan ze Słupcy (6 maja 1453 r.)⁸⁴;

⁷³ MPH t. 5, według indeksu na s. 1166–1167.

⁷⁴ KDP t. 2 cz. 2 nr 579.

⁷⁵ APB Strzelno Kl A 53.

⁷⁶ APWr Rep 67 nr 1169 (nie zachowany).

⁷⁷ APB Strzelno Kl A 98 (w dyplomie z 1488 r.).

⁷⁸ Nekrolog strzeleński, s. 727 (21 II i 23 II), s. 745 (10 VII), s. 766 (24 XII).

⁷⁹ APB Strzelno Kl A 64.

⁸⁰ Tamże, A 98 (w dokumencie z 1488 r.).

⁸¹ AAG A. Cap. 1, sygn. B 887 k. 373–374.

⁸² APB Strzelno Kl B 1 k. 13–14.

⁸³ Tamże, A 71.

⁸⁴ AAG A. Cap. 1, sygn. B 887 k. 372–373 v.

następnym razem wspomniano o niej w znacznie późniejszym dokumencie biskupa włocławskiego Krzesława z Kurozwek⁸⁵. 25 stycznia 1455 roku świadczy w dokumencie Jana Luckawa o nadaniu na rzecz miasta gruntów zwanych Cegiełka⁸⁶. Przeorysza Katarzyna pojawia się również podczas fundacji altarii przy kościele pod wezwaniem Św. Krzyża w Strzelnie (21 kwietnia 1463 r.)⁸⁷ oraz zamianie wsi Zbytowo na folwark w Proczyskach (5 marca 1464 r.)⁸⁸. Ponownie występuje w dokumencie biskupa włocławskiego Jana Lutkowica z Brzezia — 16 kwietnia 1464 r., nadającym klasztorowi w Strzelnie dziesięciny z kilku wsi⁸⁹. Po śmierci prepozyta Jana Luckawa wspólnie z całym konwentem strzeleńskim, listem z 24 marca 1469 r., powiadomiła Jana Schewitza, opata św. Wincentego, o wyborze nowego prepozyta — Jana Lubschütza⁹⁰. Nazajutrz, 25 marca 1469 r., odbyło się w klasztorze uroczyste wprowadzenie prepozyta-elekta na jego urząd, o czym powiadomiła klasztor ołbiński⁹¹. Wtedy to poznajemy po raz pierwszy jej nazwisko — Linowska. Jej następczyni na urzędzie przeoryszy pojawia się w źródłach 14. V. 1471 r.⁹², natomiast Katarzyna, w momencie gdy cały konwent norbertanek strzeleńskich składał uroczystą obediencję swemu opatowi (26 V 1471 r.) — Janowi Schewitzowi, pełniła już funkcje kustoszki⁹³; podobnie było też 3 kwietnia 1473 r.⁹⁴ Ona to, jako *Catharina custos*, występuje jeszcze w liście do ołbińskiego opata Jana Lubschütza z 2 lipca 1480⁹⁵. Jest to zarazem ostatnia o niej informacja. Brak wzmianek o niej w nekrologach. Wywodziła się zapewne z pogranicznego Kujawom Linowca w powiecie

⁸⁵ APB Strzelno Kl A 101 (w dyplomie z 1499 r.).

⁸⁶ Tamże, B 1 k. 107 v.

⁸⁷ Tamże, B 1 k. 15–16.

⁸⁸ Tamże, A 81.

⁸⁹ Tamże, A 83.

⁹⁰ APWr Rep 67 nr 1342 a (nie zachowany): *Katharina Lynovska priorissa*.

⁹¹ Tamże, nr 1342 b (nie zachowany) = AAG Strzelno-Norbertanki, sygn. 1 k. 2 = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 24–26: *Catharina Lynovska priorissa*.

⁹² APB Strzelno Kl A 90.

⁹³ APWr Rep 67 nr 1357 (nie zachowany) = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 39–41: *Katherina Lynovska, custode*.

⁹⁴ APB Strzelno Kl A 91: *Katherine Lynovska custode*.

⁹⁵ APWr Rep 67 nr 1400 (nie zachowany) = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 27–29.

gnieźnieńskim staropolskiego województwa kaliskiego, która to wieść dzierżyli przedstawiciele rodu Pomianów⁹⁶.

15 Katarzyna Sukowska (Szukowska, Sukowsska). Występuje po raz pierwszy, od razu jako podprzeorysza, 21 kwietnia 1463 r., gdy świadczyła w dyplomie prepozyta Jana Luckawa podczas fundacji altarii przy kościele Św. Krzyża⁹⁷. Z tym samym tytułem dwukrotnie występuje w roku 1464: podczas zamiany klasztornej części wsi Proczyska na allodium w Zbytowiu (5 marca)⁹⁸, oraz 16 kwietnia w dokumencie nadania klasztorowi strzeleńskiemu pewnych dziesięcin przez biskupa włocławskiego Jana Lutkowica z Brzezia⁹⁹. Na urzędzie podprzeoryszy ostatni raz pojawia się 24 i 25 marca 1469 r., w listach całego konwentu norbertanek do opata ołbińskiego — Jana Schewitza, powiadamiając go o śmierci Jana Luckawa — dotychczasowego prepozyta w Strzelnie i kanonicznym wyborze jego następcy — Jana Lubschütza¹⁰⁰. Pierwszy raz z tytułem przeoryszy pojawiła się w dyplomie tegoż prepozyta z daty 14 maja 1471 r.¹⁰¹ W niedzielę 26 maja 1471 r.¹⁰², stojąc na czele swego konwentu, złożyła uroczystą obediencję premonstratenską opatowi św. Wincentego, Janowi Schewitzowi. Tę samą funkcję, to jest przeoryszy, pełniła także w latach następnych, do 29 stycznia 1478 r. włącznie, co potwierdzają dokumenty natury gospodarczej, wystawione przez prepozyta strzeleńskiego Jana Lubschütza¹⁰³. Bez żadnego urzędu występuje w liście zakonnicy do opata Jana Lubschütza z 2 lipca 1480 r. w sprawie wyboru nowego prepozyta — Mikołaja z Kościana¹⁰⁴. Natomiast dowodnie od 13 li-

⁹⁶ A. Boniecki, *dz. cyt.*, t. 14, Warszawa 1909 s. 272–276; K. Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. J. N. Bobrowicz, t. 6, Lipsk 1841 s. 104–105; S. Uruski, *Rodzina, herbarz szlachty polskiej*, t. 9, Warszawa 1912 s. 61–62.

⁹⁷ APB Strzelno Kl B 1 k. 15–16: *Katherina supriorissa*.

⁹⁸ Tamże, A 81: *Katherine subpriorisse*.

⁹⁹ Tamże, A 83: *Katherina subpriorissa*.

¹⁰⁰ APWr Rep 67 nr 1342 a (nie zachowany); APWr Rep 67 nr 1342 b (nie zachowany) = AAG Strzelno–Norbertanki, sygn. 1 k. 2 = StÚA Praha Řád Prem. 156 k. 24–26: *Catherina Schukowska subpriorissa*.

¹⁰¹ APB Strzelno Kl A 90: *Catharine Szukowska priorisse*.

¹⁰² APWr Rep 67 nr 1357 (nie zachowany) = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 39–41: *Katherina Szukowska priorissa*.

¹⁰³ APB Strzelno Kl A 91; Tamże B 1 k. 101 v–102 v, k. 97 v–99 v. We wszystkich tych dokumentach zapisana została jako *Katharina Sukowska (Szukowska) priorissa*.

¹⁰⁴ APWr Rep 67 nr 1400 = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 27–29: *Katharina Sukowska*.

stopada 1482 r. pełniła funkcję kantorki¹⁰⁵. Po pewnej przerwie źródłowej ponownie widzimy ją na tym samym urzędzie, o czym dowiadujemy się z listu sióstr strzeleńskich do opata Jana Lubschütza, spisanych po śmierci Mikołaja z Kościana (17 IV 1498 roku)¹⁰⁶. Ostatni raz występuje, już bez żadnego urzędu, wśród świadków dokumentu noszącego datę 25 maja 1506 r.¹⁰⁷ Zmarła po roku 1506, dzień jej śmierci można określić na 23 marca¹⁰⁸ ewentualnie 8 października¹⁰⁹. Sądząc po przydawce posesjonatycznej pochodziła zapewne z Sukowych, wsi szlacheckiej, położonej pomiędzy Kruszwicą a Strzelnem w powiecie kruszwickim staropolskiego województwa brzesko–kujawskiego¹¹⁰.

16 Małgorzata Mała (Margaretha Parva). Jako przeorysza zwróciła się wraz z całym konwentem do opata–ojca, Jana Lubschütza, po jego rezygnacji z urzędu prepozyta strzeleńskiego (2 VII 1480 r.), o zatwierdzenie wyboru nowego prepozyta w osobie Mikołaja z Kościana¹¹¹. W dniu 12 marca 1481 roku świadczy przy sprzedaży przez tegoż prepozyta dwóch wiatraków pod Strzelnem¹¹². Natomiast w następnym roku (13 XI 1482) uczestniczy przy poświadczeniu spłaty czynszu na rzecz kościoła Św. Ducha w Strzelnie¹¹³. Ostatni raz przeoryszę Małgorzatę, chociaż już bez żadnego przydomka, znajdujemy 4 marca 1483 r. przy okazji nominacji Marcina ze Strzelna, nowego rektora leżącej pod Strzelnem kaplicy Św. Krzyża¹¹⁴. Zapewne to jej zgon zanotowano w necrologium strzeleńskim pod 3 listopada¹¹⁵.

¹⁰⁵ APB Strzelno Kl A 92 a.

¹⁰⁶ APWr Rep 67 nr 1512 (nie zachowany) = StÚA Praha Řád Prem. 156 k. 29–31: *Katherina Sukowska cantrix*.

¹⁰⁷ APB Strzelno Kl A 106: *Katherina Sucovska*.

¹⁰⁸ Nekrolog strzelenski, s. 731: *Catharina Sukowska soror nostra*.

¹⁰⁹ Tamże, s. 756: *Catharina Sukowska*.

¹¹⁰ J. Senkowski, *dz. cyt.*, s. 149. Z. Guldón, *dz. cyt.*, s. 36, 69.

¹¹¹ APWr Rep 67 nr 1400 (nie zachowany) = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 27–29: *Margaretha Parwa priorissa*.

¹¹² APB Strzelno Kl A 92: *Margaretha Parua priorissa*.

¹¹³ Tamże, A 92 a.

¹¹⁴ Tamże, A 93.

¹¹⁵ Nekrolog strzeleński, s. 759: *Margaretha priorissa, soror nostra*. Pod tym samym dniem Nekrolog Żukowski, s. 68, zapisał: *Margaritha priorissa*. Również pod 3 listopada zanotowali ją, lecz jako przeoryszę Żukowską, XVIII–wieczni kompilatorzy, zob. W. Szoldrski, *dz. cyt.*, s. 359, 364; *Fragmentum menologii Żukowien-sis*, s. 141.

17 Jadwiga Jurkowska (Jurkowsska). Swoją karierę mogła rozpocząć od funkcji kantorki, gdyż z tytułem tym pojawia się w szeregu dokumentów. W pierwszym, wystawionym 18 stycznia 1453 r.¹¹⁶, fundującym wikariat przy kościele pod wezwaniem Św. Ducha i następnym, również fundacyjnym, tym razem altarię przy kościele Św. Krzyża (21 IV 1463 r.)¹¹⁷. *Hedwigis cantrix* poświadczyla także zaciągnięcie przez klasztor strzeleński pożyczki od mieszczan słupeckich (6 V 1453 r.)¹¹⁸. Z tym samym imieniem i urzędem spotykamy się w liście z 25 marca 1469 r., adresowanym do opata wrocławskiego Jana Schewitza¹¹⁹. Jest to identyfikacja tylko prawdopodobna, również jest możliwe, że w ostatnim ze wspomnianych listów Jurkowska występuje jako *Hedvigis succustos*. Natomiast niewątpliwie to ona nosi tytuł podprzeoryszy w liście do opata—ojca, Jana Lubshütza, do niedawna prepozyta strzeleńskiego, z dnia 2 lipca 1480 r.¹²⁰ Ten sam urząd pełniła świadcząc na dokumentach prepozyta Mikołaja z Kościana, dotyczących spraw gospodarczych z lat 1481–1482¹²¹, oraz 4 marca 1483 r. przy okazji nominacji nowego rektora kaplicy Św. Krzyża pod Strzelnem¹²². Tytuł przeoryszy Jadwiga Jurkowska nosiła dowodnie w liście do biskupa kujawskiego Piotra z Bnina, z daty 18 września 1487 r.¹²³ W źródłach pojawia się ponownie w roku 1498, i to nawet dwukrotnie, tym razem jako podprzeorysza¹²⁴; po raz ostat-

¹¹⁶ APB Strzelno Kl B 1 k. 13–14: *Hedwigis cantrix*. Por. też zatwierdzenie tego wikariatu przez biskupa wrocławskiego Jana Gruszczyńskiego z 21 I 1453 r. (APB Strzelno Kl A 71).

¹¹⁷ APB Strzelno Kl B 1 k. 15–16.

¹¹⁸ AAG A. Cap. 1 sygn. B 887 k. 372–373 v.

¹¹⁹ APWr Rep 67 nr 1342 a (nie zachowany); Tamże, Rep 67 nr 1342 b (nie zachowany) = AAG Strzelno–Norbertanki, sygn. 1 k. 2 = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 24–26.

¹²⁰ APWr Rep 67 nr 1400 (nie zachowany) = StÚA Praha Řád Prem. karton 156, k. 27–29: *Hedwigis Jurkowska subpriorissa*. To samo imię i nazwisko, dokładnie w tym samym brzmieniu lecz bez urzędu, znajduje się w tymże dokumencie przy końcu wykazu sióstr zakonnych (pomyłka kopisty?).

¹²¹ APB Strzelno Kl A 92; A 92 a: *Hedwigis Jurkowska subpriorissa*.

¹²² Tamże, A 93.

¹²³ APB Strzelno Kl A 96. Odpowiedź biskupa w dokumencie APB Strzelno Kl A 97: *Hedwigis Jurkowska priorissa*.

¹²⁴ APWr Rep 67 nr 1512 (nie zachowany) = StÚA Praha Řád Prem. karton 156 k. 29–31: *Hedvigis Jurkovska subpriorissa*. APB Strzelno Kl A 100.

ni znaleźć ją można na tym samym stanowisku w dokumencie prepozyta Piotra ze Strzelc (15 VII 1507 r.)¹²⁵. Ona to zapewne, wraz ze swym ostatnim tytułem, została upamiętniona w strzeleńskiej *Liber mortuorum* pod 26 stycznia¹²⁶. Jej nazwisko pozwala przypuszczać, że pochodziła z Jurkowa (parafia Piotrków Kujawski) w powiecie radziejowskim województwa brzesko–kujawskiego¹²⁷.

17 Anna Żernicka (Syrniczka). Imiennie została poświadczona jako podkantorka 13 listopada 1482 r.¹²⁸, a w kilka lat potem, to znaczy w liście do biskupa wrocławskiego z dnia 18 września 1487 r., nosi już tytuł podprzeoryszy¹²⁹. Jako przeorysza występuje w dokumencie (17 IV 1498 r.) powiadającym opata wrocławskiego Jana Lubshütza o śmierci dotychczasowego prepozyta — Mikołaja z Kościana, oraz że całe gremium sióstr wybrało na jego miejsce Jakuba z Kamienia¹³⁰. Ponownie pojawia się 14 czerwca 1498 r. w dyplomie o charakterze gospodarczym wystawionym przez prepozyta Jakuba z Kamienia, jak również w dokumencie biskupa wrocławskiego Krzesława z Kurozwęk, z daty 19 czerwca 1499 r., wystawionym w sprawie Mikołaja Baszki, wikariusza przy szpitalu Św. Ducha¹³¹. Ostatni raz przeorysza Anna Żernicka pojawia się w źródłach 28 maja 1506 r.¹³² Zmarła po roku 1506; jej komemoracja, według zakonnych nekrologów, mogła być odprawiana 3 kwietnia¹³³ lub 3 maja¹³⁴. Popular-

¹²⁵ APB Strzelno Kl A 107: *Hedwigis Jurkowska subpriorissa*.

¹²⁶ Nekrolog strzeleński, s. 724: *Hedwigis subpriorissa, soror nostra*. Możliwe jednak, że zapiska ta dotyczy innej Jadwigi podprzeoryszy, pochodzącej z pierwszej połowy XV w.

¹²⁷ J. S e n k o w s k i, *dz. cyt.*, s. 143; Z. G u l d o n, *dz. cyt.*, s. 32, 79; A. B o n i e c k i, *dz. cyt.*, t. 9, Warszawa 1906, s. 118.

¹²⁸ APB Strzelno Kl A 92 a: *Anna Zirniczka succantrix*.

¹²⁹ Tamże, A 96: *Anna Szirniczka suppriorissa*. Patrz również tamże, A 97.

¹³⁰ APWr Rep 67 nr 1512 (nie zachowany) = StÚA Praha Řád Prem. karton 156, k. 29–31: *Anna Syrniczka priorissa*.

¹³¹ APB Strzelno Kl A 101.

¹³² Tamże, A 105: *Anna Ziirniczka priorissa*. W oryginale tego dokumentu, wystawionego przez biskupa wrocławskiego Wincentego Przerembskiego, niewyraźna datacja jest odczytywana jako 18 V 1506 r. Jednakże ze względu na notatkę na odwrocie dyplomu, należy ją emendować na 28 V 1506 r. Por. również dokument prepozyta Piotra ze Strzelc, z daty 25 V 1506 roku (APB Strzelno Kl A 106).

¹³³ Nekrolog żukowski, s. 21: *Anna priorissa Strzelnensis*. Por. W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.*, s. 361, gdzie przypuszczalnie tę właśnie komemorację opatrzone rakiem 1633.

¹³⁴ Nekrolog strzelenski, s. 736: *Anna priorissa, soror nostra*.

ność nazwy Żerniki utrudnia jednoznaczne wskazanie miejscowości z której mogła pochodzić. Z dużą dozą prawdopodobieństwa można wskazać wieś szlachecką o tej nazwie położoną nieco na północ od Kruszwicy, za czym przemawiałyby bliskość geograficzna¹³⁵. Ewentualnie również w grę mogą wchodzić Żerniki — dawne miasteczko prywatne na południowy-zachód od Żnina — własność Żernickich herbu Dryja¹³⁶. Liczne komemoracje w miejscowym nekrologu wskazują na bliskie związki tej rodziny z norbertankami strzeleńskimi¹³⁷.

18 Anna Włocławska (Włoczlawska). Na przeoryszę awansowała z urzędu kustoszki, na którym jest poświadczona 25 maja 1506 r.¹³⁸ Z tytułem przeoryszy pierwszy raz występuje w dokumencie prepozyta Piotra ze Strzelc z dnia 15 lipca 1507 r., w sprawie czynszu zapisanego na rzecz kościoła Św. Ducha w Strzelnie¹³⁹. Natomiast 13 kwietnia 1518 r. nową przeoryszą była już Barbara Naramowska¹⁴⁰. Anna Włocławska uzyskała wpis w miejscowym mortuarzu pod 21 maja¹⁴¹. Jej nazwisko wskazuje na pochodzenie mieszczańskie, z Włocławka lub Inowrocławia¹⁴².

19 Barbara Naramowska, zapewne herbu Łódzia¹⁴³. Jako przeorysza występuje po raz pierwszy 13 kwietnia 1518 r.¹⁴⁴, wraz z podprzeoryszą, cerkatorką, kustoszką i kantorką w roli współautora prośby prepozyta Piotra ze Strzelc, w której prepozytura strzeleńska jako kolator kościoła Świętego Ducha na przedmieściu Strzelna wnosi do biskupa włocławskiego i Pomorza, Macieja Drzewickiego, o ustanowienie rektora tegoż kościoła w osobie ks. Marcina z Godaw. Przełożoną była ponad pół wieku¹⁴⁵. Współpracowała przynajmniej z pięcioma prepozytami (Piotr ze Strzelc, Jakub Nowacki, Paweł z Ujazdu,

¹³⁵ J. Senkowski, *dz. cyt.*, s. 169; Z. Guldón, *dz. cyt.*, s. 37, 97.

¹³⁶ B. Paprocki, *dz. cyt.*, s. 639.

¹³⁷ MPH t. 5, według indeksu na s. 1167.

¹³⁸ APB Strzelno Kl A 106: *Anna Włoczlawska custrix*.

¹³⁹ Tamże, A 107: *Anna włoczlawska priorissa*.

¹⁴⁰ Tamże, A 113.

¹⁴¹ Nekrolog strzeleński, s. 738: *Anna Włocławska priorissa monasterii huius*.

¹⁴² O zbieżności nazw obu tych miast zob. J. Karski, *W sprawie interpretacji terminu „Wladislavia” (Inowrocław i Włocławek)*, Rhist t. 4: 1928 s. 120–128.

¹⁴³ Niesiecki, t. 6 s. 518.

¹⁴⁴ Zob. wyżej przypis 94–140

¹⁴⁵ K. Jasiński, *dz. cyt.*, s. 18 i przyp. 46.

Grzegorz z Milejowa, Mikołaj Chwaliszewski), była współwystawcą licznych dokumentów wydawanych przez prepozytów, dotyczących życia i funkcjonowania konwentu¹⁴⁶. Ostatnie udokumentowane wystąpienie Naramowskiej pochodzi z 8 lutego 1559 r.¹⁴⁷ i dotyczy sprzedaży łąnu roli wójtowskiej mieszczaninowi strzeleńskiemu Ambrożemu. Przeorysza występuje jako współwystawca dokumentu prepozyta strzeleńskiego i opata — elekta macierzystego klasztoru wrocławskiego¹⁴⁸. Zmarła po tej dacie, a jej następczyni Dorota Wielanowska w źródłach pojawia się po raz pierwszy jako przeorysza 13 maja 1573 r.¹⁴⁹ W nekrologu strzeleńskim jej komemorację umieszczono pod 1 stycznia¹⁵⁰, rzeczywistą zaś datę śmierci podaje nekrolog żukowski pod dniem 14 stycznia¹⁵¹. Naramowska zmarła zatem przed 13 maja 1573 r. Być może więc zmarła 14 stycznia 1573 r., a okres od tej daty do czerwca tegoż roku był aż nadto wystarczający dla ustanowienia następczyni¹⁵².

20 Dorota Wielanowska, zapewne herbu Grzymała¹⁵³, w 1554 r. piastowała urząd podprzeoryszy¹⁵⁴. Przeoryszą została przed 13 maja 1573 r.¹⁵⁵ występując jako współwystawca dokumentu prepozyta Mikołaja Chwaliszewskiego, zaświadczonego kupno przez nieżyjącego Piotra Kraszyckiego z Żegotek dwu łąnów roli wójtowskiej i przez-

¹⁴⁶ APB Strzelno Kl A 114 — tamże, B 1 f 73–73 v (24 VIII 1518); tamże B 1 f 96–100 (14 V 1522), tamże, A 119 — B 1 f 69 v–70 (24 I 1528); B 1 f 120–120 v (17 III 1532), f 121–122 (25 I 1536), f 114–115 (13 VII 1542), f 109–110, 115–116 (dwa dokumenty noszące tę samą datę: 13 VII 1544), f 112–113, (13 VII 1551), f 117–117 v (13 XII 1554), f 116–116 v (22 VII 1554), tamże, A 128 (8 II 1559).

¹⁴⁷ Tamże, A 128.

¹⁴⁸ Zob. R. Kabaciński, D. Karczewski, *dz. cyt.*, s. 25.

¹⁴⁹ APB Strzelno Kl B 1 f 124–124 v.

¹⁵⁰ Nekrolog strzeleński, s. 721.

¹⁵¹ K. Jasiński, *dz. cyt.*, s. 18 i przyp. 46. Nekrolog żukowski, s. 6. Podobnie W. Szoldrski, *dz. cyt.*, s. 360 i G. Schwenge, *Ad historiam ecclesiasticam*, s. 357.

¹⁵² W źródłach do dziejów klasztoru (zob. APB Strzelno Kl A 127, z daty: Kruszwica, 1 X 1554) przechowały się wzmianki o przeoryszy Małgorzacie i podprzeoryszy Annie. Pochodzą one jednakże ze sfałszowanego dokumentu królewskiego, o czym przekonują wystarczająco jego cechy zewnętrzne.

¹⁵³ Niesiecki, t. 9 s. 330.

¹⁵⁴ APB Strzelno Kl B 1 f 116–116 v (22 VII 1554), f 117–117 v (13 XII 1554).

¹⁵⁵ Tamże, f 124–124 v.

naczeniu ich na uposażenie ubogich ze szpitala Św. Ducha. Ostatnią wiadomość o przeorowskiej zawdzięczamy jej listowi, pisanemu do opata wrocławskiego Jana Cyrusa z 7 czerwca 1577 r., w którym prosiła, „aby Panny profesował”¹⁵⁶. Jej komemorację w klasztornej nekrologu zapisano pod 1 stycznia, w nekrologu żukowskim zaś umieszczono datę jej śmierci pod 11 grudnia¹⁵⁷. Zmarła zapewne 11 grudnia 1577 r.

21 Katarzyna Wieniecka, zapewne herbu Nałęcz¹⁵⁸, w 1518 r. sprawowała urząd cerkatorki¹⁵⁹, podprzeorowską została po przejściu Wielanowskiej na urząd przeorowskiej, co miało miejsce przed 13 maja 1573 r.¹⁶⁰ Jeśli założyć, że Dorota Wielanowska zmarła 11 grudnia 1577 r., to po tej dacie Wieniecka została przeorowską. W nekrologu strzeleńskim wspomnienie o niej zanotowano pod 1 stycznia, zmarła jednakże 13 maja i pod tą datą jest wpisana w nekrologu żukowskim¹⁶¹.

22 Anna Skorkowska, zapewne herbu Jelita¹⁶², nie jest znana w źródłach poza nekrologami strzeleńskim i żukowskim. W tym pierwszym w komemoracji odnotowano, że była przeorowską pod 19 lutego, w drugim wspomnienie o Annie wpisano pod datą 30 kwietnia¹⁶³. Umieszczenie jej osoby w tym miejscu stanowi tylko jedną z możliwości i wynika przynajmniej z dwóch przesłanek: 1° — żyła w XVI w., co pośrednio wynika z analizy rękopisu nekrologu strzeleńskiego¹⁶⁴, 2° między rządami Katarzyny Wienieckiej a Katarzyny Szczawińskiej występuje 15-letnia luka, która może, była wypełniona rządami Skorkowskiej.

¹⁵⁶ StÚA Praha Řád Prem 156 k. 32.

¹⁵⁷ Nekrolog żukowski, s. 77, pod 11 XII; Nekrolog strzeleński, s. 721. K. J a s i ń s k i, *dz. cyt.*, s. 18 i przyp. 46, s. 21. W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.*, s. 362.

¹⁵⁸ Niesiecki, t. 9 s. 308.

¹⁵⁹ APB Strzelno Kl A 113, B 1 f 31–31 v (13 IV).

¹⁶⁰ Zob. wyżej przyp. 101–155, APB Strzelno Kl B 1 f 124–124 v.

¹⁶¹ Nekrolog żukowski, s. 32; K. J a s i ń s k i, *dz. cyt.*, s. 18 i przyp. 46, s. 21. W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.*, s. 361. Nekrolog strzeleński, s. 721. Nekrolog żukowski, s. 3 i G. S c h w e n g e l, *Ad historiam ecclesiasticam*, s. 363 notują ją pod 1 I jako: *Catharina Wiecka*.

¹⁶² Niesiecki, t. 8 s. 384. Nekrolog strzeleński, s. 727; Nekrolog żukowski, s. 28. Podobnie G. S c h w e n g e l, *Ad historiam ecclesiasticam*, s. 361.

¹⁶³ Nekrolog strzeleński, s. 727; Nekrolog żukowski, s. 28. Podobnie G. S c h w e n g e l, *Ad historiam ecclesiasticam*, s. 361. Zob. uwagi W. K ę t r z y ń s k i e g o, MPH t. 5 s. 720; K. J a s i ń s k i, *dz. cyt.*, s. 11 n.

¹⁶⁴ Zob. uwagi W. K ę t r z y ń s k i e g o, MPH t. 5 s. 720; K. J a s i ń s k i, *dz. cyt.*, s. 11 n.

23 Katarzyna Szczawińska (Szubska, Szupska) herbu Prawdzic¹⁶⁵, jako przeorowsza występuje w źródłach najwcześniej 4 lipca 1592 r.¹⁶⁶ Ostatni raz na tym urzędzie jest wymieniona 1 października 1604 r.¹⁶⁷ W intytulacji dokumentów klasztornych była najczęściej zapisywana jako Szupska, rzadziej Szubska. Sama zaś, uwierzytelniając je swoim podpisem, pisała się Szczawińska, a zupełnie wyjątkowo Szupska¹⁶⁸. Nekrolog strzeleński odnotowuje wspomnienie o niej pod dniem 28 stycznia; redakcja noty nekrologicznej nie pozostawia wątpliwości, że wedle tradycji zakonnej była ona przeorowską norbertanek łączyckich, budzi zaś wątpliwości, ponieważ jest nazywana fundatorką klasztoru norbertanek w Łęczycy¹⁶⁹. Wiadomo skądinąd, że fundatorem tego klasztoru był brat Katarzyny — Mikołaj Szczawiński i jego żona Agnieszka Lasocka z Glewa¹⁷⁰. Przeorowską strzeleńską Katarzyna Szczawińska i Mikołaj Szczawiński byli rodzeństwem wraz z Jadwigą, Anną, Agnieszką i Piotrem, dziećmi Stanisława Szczawińskiego i Jadwigi Trąbskiej¹⁷¹. Mikołaj był kasztelanem brzezińskim (1590–1611), a następnie łączyckim (1612–1620)¹⁷². Mikołaj i Agnieszka z Glewa nie mieli potomstwa i, być może, Mikołaj uległ namowom swojej siostry Katarzyny, przeorowskiej strzeleńskiej, która przekonała go do ufundowania norbertanek klasztoru w Łęczycy, co zostało zrealizowane przez Mikołaja w 1603 r.¹⁷³ Katarzy-

¹⁶⁵ Niesiecki, t. 8 s. 305.

¹⁶⁶ APB Strzelno K 1 A 134.

¹⁶⁷ Tamże, B 1 f 129 v–130 v.

¹⁶⁸ Np. APB Strzelno Kl B 1 f 128–129 (9 IV 1601), f 126–127 (27 VI 1601), f 129 v–130 v (1 X 1604).

¹⁶⁹ Nekrolog strzeleński, s. 724: *Catharina Sczawinska priorissa et fundatrix monasterii Łencziensis*, pod 28 I; Nekrolog żukowski, s. 9: *Catharina Szubska priorissa Lanciencensis*, pod 31 I.

¹⁷⁰ Niesiecki, t. 8 s. 308; M. W i t a n o w s k i, *Monografia Łęczycy*, Kraków 1898 s. 125.

¹⁷¹ Niesiecki, t. 8 s. 308.

¹⁷² *Urzednicy województw łączyckiego i sieradzkiego XVI–XVIII w. Spisy*, opr. E. O p a l i ń s k i i H. Ż e r e k–K l e s z c z, red. A. G ą s i o r o w s k i, Kórnik 1993 nr 24 i 312.

¹⁷³ Niesiecki, t. 8 s. 308; M. W i t a n o w s k i, *dz. cyt.*, s. 125, z powołaniem się na Niesieckiego. Wiadomo, że nadanie przez Mikołaja norbertanek uposażenia (m.in. Szubska Małego i Dużego, Mikołajek i Wójcików), potwierdził 25 IX 1617 r. arcybiskup gnieźnieński Wawrzyniec Gembicki. APWr Rep 67 nr 2352. Zapewne także zabiegi Mokołaja przyczyniły się do tego, że król Zygmunt III Waza nadał norber-

na zaś odegrała bardzo wybitną rolę w obsadzeniu fundacji łączycyckiej zakonnicami strzeleńskimi, stając na czele nowego konwentu, do którego ze Strzelna przybyły jeszcze inne norbertanki, m. in. podprzeorysza strzeleńska Zofia Łuczywińska i Jadwiga Rysińska, które w najbliższej przyszłości zostały przeoryszami łączycyckimi¹⁷⁴. W okresie finalizowania fundacji łączycyckiej w konwencie strzeleńskim była także Helena Szczawińska, córka Szymona Szczawińskiego, kasztelana inowłodzkiego oraz starosty gostynińskiego i Anny z Uchańskich, zmarła 14 września 1603 r.¹⁷⁵ Znaczna rola rodziny Szczawińskich w rozwoju klasztorów norbertanek na przełomie XVI i XVII w. nie ulega najmniejszej wątpliwości, co znalazło zresztą wyraz m. in. w licznych notach obituarnych umieszczonych w nekrologu strzeleńskim, tj. klasztoru, który uważał się za macierz Łęczycy¹⁷⁶.

Katarzyna Szczawińska z tytułem przeoryszy strzeleńskiej po raz ostatni występuje 1 października 1604 r.¹⁷⁷ Wkrótce potem udała się

tankom młyn w Łęczycy zwany Staromiejskim, zob. *Lustracja województw wielkopolskich i kujawskich 1616–1620*, wyd. Z. Górski, R. Kabaciński, J. Pakulski, red. A. Tomczak, Wrocław–Warszawa–Kraków 1994 cz. 1 s. 199 i przyp. 18, 19. O późniejszych losach uposażenia fundacji zob. też *Lustracja województw wielkopolskich i kujawskich 1659–1655*, wyd. Z. Górski, J. Pakulski, A. Tomczak, t. 2, Toruń 1996 s. 194 i przyp. 20–22.

¹⁷⁴ M. Witkowski, *dz. cyt.*, s. 125; Z. Łuczywińska odnotowana w źródłach jako podprzeorysza strzeleńska i przeorysza łączycycka, Nekrolog strzeleński, s. 740; Nekrolog żukowski, s. 40, obydwie nekrologi odnotowują komemorację pod 20 VI; Łuczywińska znalazła się w Łęczycy przed 21 IV 1606 r. (zob. niżej). Zofia Rysińska odnotowana w Nekrologu strzeleńskim, s. 735, pod 28 IV: *Hedvigis Rysińska priorissa Lanciensis, professa* (podkr. R. K.) *Strzelnensis, soror nostra 1680*.

¹⁷⁵ Nekrolog strzeleński, s. 752; Nekrolog żukowski, s. 57, komemorację Heleny umieścił pod 17 IX. Katarzyna była krewną Heleny, Niesiecki, t. 8 s. 309, twierdzi, że Helena była przeoryszą strzeleńską, czego źródła nie potwierdzają. Być może miała być przeoryszą, ale w Łęczycy.

¹⁷⁶ Zob. Nekrolog strzeleński, s. 739, pod 29 V Stanisław i Elżbieta Szczawińscy wraz z dziećmi; s. 757, pod 18 X Mikołaj i Agnieszka z Glewa Szczawińscy. Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, rps 5192/I k. 373, pod 21 XII: *generosus et magnificus dominus Joanne Scawiensky (Jan Szczawiński) platinus Brzestenssis*. Wzmianka o tym, zob. *Urzednicy kujawscy i dobrzyńscy XVI–XVIII w. Spisy*, opr. K. Mikulski i W. Stanek przy współudziale Z. Górskiego i R. Kabacińskiego, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1990 nr 355. Później, 22 III 1737 i 8 IX 1763, ratujący w potrzebie norbertanki łączycyckie prepozyt strzeleński Józef Łuczycycki określił siebie „ojcem łączycyckim”, AGC Strzelno — Norbertanki 27 k. 8.

¹⁷⁷ Tamże, f 130 v — 132 v. Data śmierci Katarzyny (1592 r.), podana przez I. Czeczowski, *dz. cyt.*, s. 103 jest błędna.

do Łęczycy; fakt ten miał miejsce przed 20 maja 1605 r., kiedy to urząd przeoryszy z Strzelnie piastowała Dorota Stróżewska¹⁷⁸.

24 Dorota Stróżewska pochodziła zapewne ze Stróżewskich herbu Prawdzic, rozsiedlonych w ziemi dobrzyńskiej¹⁷⁹. Zanim objęła urząd przeoryszy była podprzeoryszą. Po przejściu Katarzyny Szczawińskiej do Łęczycy objęła urząd przeoryszy strzeleńskiej, na którym po raz pierwszy jest odnotowana 20 maja 1605 r.¹⁸⁰ Jej m. in. dedykował swoje dzieło w 1615 r. Roman Tomasz¹⁸¹. Ostatni raz wzmiankowana 20 września 1622 r.¹⁸² Wedle miejscowej tradycji zapisanej w nekrologu zmarła podczas zarazy 26 września 1624 r.¹⁸³

25 Anna (I) Kretkowska herbu Dołęga¹⁸⁴, jako przeorysza występuje 15 kwietnia 1630 r., kiedy to była współwystawcą dokumentu wspólnie z prepozytem Samuelem Siarakowskim oraz podprzeoryszą Urszulą Chodowską, dotyczącego sprzedaży sołectwa we wsi klasztornej Cięcisko Kasprowi i Dorocie Gorazdowskim¹⁸⁵. Prepozyt i Anna złożyli pod dokumentem swoje podpisy. Powtórnie występuje jako przeorysza w tym samym roku 1 października¹⁸⁶ w takiej samej roli, nadając wraz z prepozytem i podprzeoryszą dobra zwane Grochowickie, Stanisławowi Eustachemu Ruszkowskiemu. Jako przeorysza przesyłała opatowi praskiemu dar od konwentu strzeleńskiego w postaci haftowanego białego ornatu atłasowego i alby, o czym wiadomo z jej listu z daty Strzelno, 24 sierpnia 1651 r.¹⁸⁷ W nekrologu strzeleńskim i żukowskim odnotowano jej zgon pod 16 sierpnia 1652 r.¹⁸⁸

¹⁷⁸ APB Strzelno K1 B 1 f 129 v–130 v.

¹⁷⁹ Niesiecki, t. 8 s. 537.

¹⁸⁰ APB Strzelno K1 B 1 f 130 v — 132 v.

¹⁸¹ *Katalog albo sumariusz żywotów SS. Panien zakonnych ordinis Premonstratensis*, Kraków 1615, zob. E. Estreicher, *Bibliografia Polska*, t. 26, Kraków 1915 s. 351.

¹⁸² APB Strzelno K1 B 1 f 138 v — 139 v.

¹⁸³ Nekrolog strzeleński, s. 754. Zob. K. Jasiński, *dz. cyt.*, s. 25–28. Mylną datę śmierci Doroty Stróżewskiej (1610 r.) podał I. Czeczowski, *dz. cyt.*, s. 103. W. Szoldrski, *dz. cyt.*, s. 361, gdzie jej zgon zanotowano podczas zarazy we wrześniu 1626 r.

¹⁸⁴ Niesiecki, t. 5 s. 380, nie wiadomo, do której z trzech Kretkowskich, przeorysz strzeleńskich, noszących imię Anna, odnieść zamieszczoną przez niego wiadomość, że była przeoryszą w Strzelcu (sic).

¹⁸⁵ APB Strzelno K1 B 1 f 141 — 142.

¹⁸⁶ Tamże, f 142 — 142 v.

¹⁸⁷ StÚA Praha, Řád Prem 156; dawna sygn. D. VI nr 21.

¹⁸⁸ Nekrolog strzeleński, s. 749; identycznie w Nekrologu żukowskim, s. 50.

26 Alena Zieleniecka nie występuje w znanych źródłach do dziejów klasztoru strzeleńskiego. Znana z noty obituarniej w nekrologu strzeleńskim pod datą 13 września¹⁸⁹. Imię przeoryszy należy do nie często spotykanych w Polsce. Podaliśmy lekcję zanotowaną w nekrologu klasztornym, ponieważ poszukiwanie jego polskiego odpowiednika nie należy do łatwych, ani jednoznacznych. Forma ta występuje w językach angielskim, czeskim, holenderskim, słowackim, jako odpowiednik łacińskiego i polskiego imienia Alina¹⁹⁰, a w języku węgierskim — Magdalena¹⁹¹. W polskiej tradycji lekcja Alena została zapisana w 1386 r. i odpowiada imieniu Helena¹⁹², co nie jest sprzeczne z inną możliwością identyfikacji, mianowicie odpowiednikiem Eleonora, której to świętej kult rozwinął się w XVI w.¹⁹³ Jako Helenę odnotował w swoim spisie przeorysz E. Callier, który także podał datę jej śmierci — 1650 r.¹⁹⁴ Nie wiemy, niestety, co stanowiło podstawę takiego stwierdzenia. Rok 1650 nie jest możliwy do przyjęcia, ponieważ w tym roku urząd przeoryszy pełniła Anna (I) Kretkowska (do 16 sierpnia 1652 r.). W. Kętrzyński w przypisie do noty obituarniej Aleny podał orientacyjny czas sprawowania przez nią urzędu na drugą połowę XVII w., co wydaje się bliższe prawdy, ponieważ następną po Annie (I) Kretkowskiej przeoryszą, dla której dysponujemy oznacznikiem chronologicznym w postaci noty nekrologicznej (5 czerwca 1676 r.) jest Agnieszka Kaczkowska. Sądzymy więc, że Alena Zieleniecka mogła być przeoryszą po 16 sierpnia 1652 r., a przed 5 czerwca

¹⁸⁹ Nekrolog strzeleński, s. 752: *Alena Zieleniecka priorissa, soror nostra*. Jędrzeja Zielenieckiego wzmiankuje jako nobilitowanego w 1673 r. *Herbarz polski i imionopis zasłużonych w Polsce ludzi, wszystkich stanów i czasów*, Lwów 1855 s. 229. Wśród licznych nadań szlachectwa, wzmiankowanych w konstytucji sejmu warszawskiego 1673 r. nazwiska tego nie spotykamy, zob. *Volumina legum*, t. 5, Petersburg 1860 f 126–134.

¹⁹⁰ *Słownik imion*, opr. W. Janowa, A. Skarbek, B. Zbijewska, J. Zbinowska, wyd. 2. poprawione i rozszerzone, Wrocław–Warszawa–Kraków 1991 s. 17.

¹⁹¹ *Tamże*, s. 176.

¹⁹² H. Fros, F. Sowa, *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno–hagiograficzny*, wyd. 3, Kraków [1988] s. 263, 87.

¹⁹³ *Tamże*, s. 198.

¹⁹⁴ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulimirski, B. Chlebowski i W. Walewski, t. 1–15, Warszawa 1880–1902; tutaj, t. 11 s. 469.

1676 r., w której jednakże części tego bez mała ćwierćwiecza urząd pełniła, stwierdzić nie sposób.

27 Agnieszka Kaczkowska, zapewne herbu Pomian¹⁹⁵, była przeoryszą przed 5 czerwca 1676 r. Nie występuje w zachowanych źródłach. O tym, że piastowała tę godność klasztorną wiadomo z zapiski nekrologicznej strzeleńskiej¹⁹⁶.

28 Anna (II) Kretkowska wzmiankowana jest w nekrologu strzeleńskim jako przeorysza, gdzie zapisano jej zgon pod 24 grudnia 1678 r.¹⁹⁷ Jest to jedyna o niej wzmianka źródłowa.

29 Anna Kazubowska jako przeorysza strzeleńska jest odnotowana tylko w nekrologu żukowskim, pod datą 13 lipca¹⁹⁸. Wedle M. Perbacha, wydawcy tego nekrologu, wpis pochodzi z XVII w. Być może, była następczynią Anny (II) Kretkowskiej na urządzie przeoryszy, czyli objęła urząd po 24 grudnia 1678 r. i była poprzedniczką Elżbiety Wiśniewskiej, która piastowała ten urząd przed 15 lipca 1684 r.

30 Elżbieta Wiśniewska, zapewne z Wiśniewskich herbu Rault¹⁹⁹. Profesję zakonną złożyła zapewne w 1645 r.²⁰⁰ Jako przeorysza wzmiankowana w źródłach 15 kwietnia, 27 sierpnia i 2 września 1684 r.²⁰¹ W wykazie zakonnic klasztoru strzeleńskiego w dekrete powizytacyjnym opata A. Gebla z 2 września 1684 r. nota o Elżbiecie brzmi: soror Elizabeth Wisniewska, 39 annis in Ordine, priorissa, contra Ordinem²⁰². W publikowanym protokole powizytacyjnym z 27 sierpnia tegoż roku²⁰³, opat przedstawił przeoryszy kilkadziesiąt zarzutów (postępowanie niezgodne z regułą zakonną, przyjmowania i obdarowywania reformatów i franciszkanów, przyjmowanie i goszczenie bernardynów i innych duchownych w klauzuli, z czego powstało zniesławienie zakonnic, posługiwanie się przez przeoryszę i zakonnicę plugawym językiem itp.) i zapewne po odbyciu wizytacji udała się

¹⁹⁵ Niesiecki, t. 5 s. 1.

¹⁹⁶ Nekrolog strzeleński, s. 740, gdzie data śmierci: 5 VI 1676.

¹⁹⁷ Nekrolog strzeleński, s. 766.

¹⁹⁸ Nekrolog żukowski, s. 49.

¹⁹⁹ Niesiecki, t. 9 s. 345.

²⁰⁰ StÚA Praha, Řád Prem 156 s. 9.

²⁰¹ *Tamże*; APWr Rep. 67 nr 3458 b, 345. A. Mosbach, *Wiadomości do dziejów Polski z archiwów prowincji szląskiej*, Wrocław 1869 s. 368–369.

²⁰² Zob. przypis 200.

²⁰³ A. Mosbach, *dz. cyt.*, s. 368–369.

do Wrocławia, jak można wnosić z listu prowizorki konwentu strzeleńskiego Doroty Noskowskiej z daty Strzelno, 1 listopada 1684 r.²⁰⁴ Do Strzelna wróciła najpóźniej przed 17 sierpnia 1686 r.²⁰⁵, którą to datę nosi list następcy A. Gebła na urządzie opata wrocławskiego Godfryda Czelechowskiego do „Elżbiety N. przeoryszy” dotyczący niekanonicznego ustanowienia prepozyta w Strzelnie Jana Teofila Grzębskiego²⁰⁶. Elżbieta podziękowała nowo obranemu opatowi listem z 29 września 1686 r.²⁰⁷, składając mu przy okazji najlepsze życzenia, zapewniając go o posłuszeństwie i modlitwach w jego intencji całego konwentu. List ów podpisała: „Elizabetha Wisnieska una cum conventu coenobii Strzelensis manu propria”. W nekrologu strzeleńskim jej komemorację odnotowano pod dniem 1 maja 1689 r.²⁰⁸

31 Dorota Noskowska również pochodziła ze szlachty i w 1684 r.²⁰⁹ była prowizorką, o czym wiadomo z wizytacji opata A. Gebła²¹⁰. Profesję złożyła zapewne w 1644 r.²¹¹ W konwencie, jak się zdaje, należała do grona osób dobrze zorientowanych w stosunkach wewnątrzkonwencyjnych. Znała chyba dobrze opata A. Gebła, którego informowała prywatnie o stanowisku konwentu w stosunku do narzuconego norbertankom strzeleńskim Jana Teofila Grzębskiego wolą biskupa wrocławskiego i Pomorza B. Madalińskiego, na urząd prepozyta strzeleńskiego po śmierci Mikołaja Jaskólskiego²¹². Przeoryszą została najpewniej po śmierci Elżbiety Wiśniewskiej, tzn. po 1 maja 1689 r.²¹³ W nekrologu strzeleńskim jej śmierć odnotowano pod datą 4 lipca 1691 r.²¹⁴

32 Elżbieta Wichorska, być może herbu Pomian²¹⁵, wzmiankowana tylko w nekrologu strzeleńskim, w którym wspomnienie o niej za-

²⁰⁴ *Tamże*, s. 373–374.

²⁰⁵ StÚA Praha, Řád Prem 156 s. 297.

²⁰⁶ R. K a b a c i ń s k i, D. K a r c z e w s k i, *dz. cyt.*, s. 29–30.

²⁰⁷ Zob. przypis 200.

²⁰⁸ Nekrolog strzeleński, s. 736.

²⁰⁹ Niesiecki, t. 6 s. 574–579, gdzie Noskowsy, herbu Łada, Gryf, Rawicz, Zaremba.

²¹⁰ APWr Rep 67 nr 3465; A. M o s b a c h, *dz. cyt.*, s. 369, przyp. 1 s. 373–374.

²¹¹ StÚA Praha, Řád Prem 156 s. 9.

²¹² R. K a b a c i ń s k i, D. K a r c z e w s k i, *dz. cyt.*, s. 29–30; A. M o s b a c h, *dz. cyt.*, s. 373.

²¹³ Nekrolog strzeleński, s. 744.

²¹⁴ Nekrolog strzeleński, s. 736.

²¹⁵ Niesiecki, t. 9 s. 290, Wichrowscy herbu Nieczuja i Wichrowscy herbu Pomian, s. 290–211.

notowano pod dniem 7 lipca²¹⁶. Być może, była następczynią Doroty Noskowskiej i swój urząd objęła po 4 lipca 1691 r.²¹⁷ E. Callier²¹⁸ podał datę jej śmierci — 1699 r.

33 Jadwiga Kossowska (Kosowska) profesję zakonną złożyła zapewne w 1652 r., a w 1684r. była mistrzynią panien świeckich (magistra secularium) w konwencie strzeleńskim²¹⁹. O tym, że pełniła urząd przeoryszy wiadomo z noty nekrologicznej²²⁰, w której jej komemorację umieszczono pod datą 4 listopada 1702 r.²²¹ Kossowsy legitymowali się kilkoma herbami²²², dlatego trudno bez bliższych badań ustalić z których Kossowskich wywodziła się Jadwiga.

34 Anna (III) Kretkowska złożyła profesję zapewne w 1669 r., w 1684 r. była podkantorką (*succentrix*)²²³. Z tytułem przeoryszy strzeleńskiej najwcześniej odnotowana jest w księdze Bractwa Niepokalanego Poczęcia NMP Niewolników i Sług Maryi pod datą 3 lutego 1727 r.²²⁴, wraz z siostrami i braćmi klasztoru strzeleńskiego. W następnym roku sygnowała pismo klasztorne jako „przełożona i cały konwent strzeleński” (25 lutego 1728 r.)²²⁵. W pierańskiej księdze brackiej zapisano, że zmarła 9 listopada 1732 r.²²⁶, nekrolog klasztorny zapisał jej komemorację pod 10 października 1732 r.²²⁷ Właściwą, ze względu na charakter źródła, będzie zapewne data 10 października 1732 r.

²¹⁶ Wedle nekrologu strzeleńskiego, s. 744, była przeoryszą i zmarła 7. VII w końcu XVII w. — przyp. e.

²¹⁷ Nekrolog strzeleński, s. 736.

²¹⁸ *Słownik geograficzny*, t. 11 s. 469, gdzie data 1699 r.

²¹⁹ StÚA Praha, Řád Prem 156 s. 9; A. M o s b a c h, *dz. cyt.*, s. 369 przyp. 1

²²⁰ Nekrolog strzeleński, s. 760.; *Hedvigis Kosowska professa et priorissa Strzelensis*.

²²¹ *Tamże*.

²²² Niesiecki, t. 5 s. 289–291, gdzie Kossowsy licznych herbów: Abdank, Ciołek, Jelita, Leszczyc. Łódź, Odwaga.

²²³ StÚA Praha, Řád Prem 156 s. 9; A. M o s b a c h, *dz. cyt.*, s. 369 przyp. 1; termin: *succentrix* oznacza podkantorkę.

²²⁴ Pieranie, parafia, Księga Bractwa Niepokalanego Poczęcia NMP, Niewolników i Sług Maryi 1722–1734, bez sygnatury, s. 34.

²²⁵ AAG Strzelno — Norbertanki 82 k. 59. podpisywała się: *Anna Kretkowska przełożona*.

²²⁶ Pieranie, parafia, Księga Bractwa, s. 34.

²²⁷ Nekrolog strzeleński, s. 756.

35 Katarzyna Żeromska (Żoromska), podobnie jak jej poprzedniczka, była członkinią Bractwa Niepokalanego Poczęcia NMP w Pieraniu w 1727 r., gdzie zapisano, że była podprzeoryszą²²⁸. Awansowała zapewne po śmierci Anny (III) Kretkowskiej, tj. po 9 października 1732 r. na urząd przeoryszy. Wedle E. Calliera zmarła w 1738 r.²²⁹, zaś wedle I. Czechowskiego, w 1838 r. jako ostatnia przeorysza strzeleńska²³⁰. Wiarygodny jest niewątpliwie rok 1738, ponieważ posiada uzasadnienie źródłowe, którego pozbawiona jest data zapisana przez Czechowskiego.

36 Barbara Lesiewska była przeoryszą przed 4 czerwca 1754 r.²³¹ Tegoż bowiem dnia występowała jako strona w umowie klasztoru z rodziną Umińskich, regulującej materialne warunki pobytu ich córek, zakonnicy Magdaleny i Teresy oraz Petroneli, panny świeckiej, w klasztorze strzeleńskim²³². Zmarła najpewniej przed 8 września 1763 r., kiedy przeoryszą była Anna Teresa Marchocka.

37 Anna Teresa Marchocka, herbu Ostoja²³³, urodziła się 15 grudnia 1709 r. w Lubstowie, w staropolskim powiecie konińskim i województwie kaliskim²³⁴. Do zakonu wstąpiła przed 13 kwietnia 1730 r., kiedy to odbyła postrzyżyny. Profesję przyjęła 2 stycznia 1732 r.²³⁵ Podprzeoryszą była najpóźniej 4 czerwca 1754 r.²³⁶ Przeoryszą została najpóźniej 8 września 1763 r., kiedy to pojawia się na tym urzędzie w roli świadka podczas spisania skryptu dłużnego norbertanek łęczyckich, które 22 marca 1737 r. pożyczły od klasztoru strzeleńskiego tysiąc złotych polskich²³⁷, zastawiając szczerozłoty kielich.

²²⁸ Pieranie, parafia, Księga Bractwa, s. 34.

²²⁹ *Słownik geograficzny*, t. 11 s. 469, zmarła w 1738 r.

²³⁰ I. C z e c h o w s k i, *dz. cyt.*, s. 100, 103.

²³¹ AAG Strzelno — Norbertanki 34 k. 3, Od 3 II 1727 r. należała do Bractwa NMP w Pieraniu, Pieranie, parafia, Księga Bractwa, k. 34, gdzie zapisana jako: Lesieska. Jakiś Lesiewski posiadał dobra dziedziczne w Sieradzkim wedle *Herbarza polskiego* (zob. przyp. 189), s. 91.

²³² AAG Strzelno — Norbertanki 34 k. 8.

²³³ Niesiecki, t. 6 s. 343.

²³⁴ Opisanie stanu, k. 25; zob. L. P o l a s z e w s k i, *Własność feudalna w województwie kaliskim w XVI w.*, Poznań 1976 s. 148, indeks 1 f.

²³⁵ Zob. R. K a b a c i ń s k i, D. K a r c z e w s k i, *dz. cyt.*, s. 32 i przyp. 210; Opisanie stanu, k. 25.

²³⁶ AAG Strzelno — Norbertanki 34 k. 3.

²³⁷ Tamże.

Ówczesny prepozyt strzeleński Józef Łuczycki, biorąc pod uwagę „nie-dostatek konwentu [...] łęczyckiego”, wspomniany kielich oddał w posiadanie tamtejszej przeoryszy i jej sukcesorek, zobowiązując „panny świeckie (łęczyckie — R. K.) codziennie, w święta i dni powszednie, [by] cząstkę różańca Maryi śpiewały, a to za przełożonych strzeleńskich żywych i umarłych, za konwent strzeleński i za wszystkich pod naszą zostających jurysdykcją”. Rzecz charakterystyczna i ciekawa zarazem, że J. Łuczycki tytułował się w owym skrypcie „ojcem łęczyckim”²³⁸, chociaż wiadomo skądinąd, że tytuł ojca przysługiwał wedle tradycji klasztornej opatowi św. Wincentego we Wrocławiu. Następne poświęcenia przełożenstwa Marchockiej pochodzą z lat 1774²³⁹, 1775²⁴⁰, 1776²⁴¹, 1777²⁴². Zmarła 31 października 1780 r.²⁴³

38 Aleksandra Gorzeńska herbu Nałęcz²⁴⁴, urodziła się 17 lutego 1746 r. w województwie łęczyckim, postrzyżyny odbyła 19 marca 1765 r., profesję zaś złożyła 5 lipca 1776 r. wraz z Teklą Kanigowską, Augustyną Chranowską i Barbarą Biernacką²⁴⁵. Kiedy została przeoryszą trudno powiedzieć, zapewne jednak po śmierci Anny Teresy Marchockiej. Jest autorką rękopiśmiennej książki zatytułowanej „Zabawy duchowe Jej Mości Panny Aleksandry Gorzeńskiej”, zawierające ćwiczenia duchowe i rozważania dla zakonnicy strzeleńskich, w której znajdujemy wiadomość, że była przeoryszą²⁴⁶. A. Gorzeńska pochodziła z tej samej zapewne rodziny co Tymoteusz Gorzeński, arcybiskup gnieźnieński i poznański²⁴⁷.

²³⁸ Tamże.

²³⁹ APB Kriegs und Domänen Kammer Deputation 117, k. 1 (28 XI).

²⁴⁰ Jako przeorysza, wraz z trzema zakonnicami upoważniła na piśmie opata św. Wincentego Jana Szmydta (Schmidt) z Wrocławia do złożenia hołdu królowi pruskiemu w Inowrocławiu w imieniu konwentu strzeleńskiego, co miało miejsce 22 V 1775, zob. M. B ä r, *Westpreussen unter Fridrich dem Grossen*, Leipzig 1909 s. 776. APWr rep 67 nr 5056 b (12 VI).

²⁴¹ AAG Strzelno — Norbertanki 8 k. 9–10 (15 II); tamże 36, k. 1 (20 IV).

²⁴² APB Kriegs 117 k. 6 v (23 V).

²⁴³ Opisanie stanu, k. 25.

²⁴⁴ Niesiecki, t. 6 s. 217–219.

²⁴⁵ Opisanie stanu, k. 27–28.

²⁴⁶ J. R y ł, *Katalog rękopisów Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie*, ABMK t. 45: 1982 s. 136 nr 267.

²⁴⁷ K. L u t y ń s k i, *Tymoteusz Gorzeński 1821–1825*, w: *Na stolicy prymasowskiej w Gnieźnie i Poznaniu*, red F. L e n o r t, Poznań 1982 s. 83–101.

39 Petronela Świerczyńska (Swierczenska, Swierczynska), urodziła się 31 stycznia 1725 r. w Straszewie w województwie płockim²⁴⁸. Przeoryszą była najwcześniej 10 maja 1785 r.²⁴⁹, następna wzmianka o niej pochodzi z 7 lutego 1789 r.²⁵⁰ Zmarła przed 14 maja 1804 r., ponieważ tegoż dnia przeoryszą była Cherubina Sokołowska²⁵¹.

40 Cherubina Sokołowska herbu Pomian, urodziła się 5 sierpnia 1740 r. w Smółsku, parafia i powiat Brześć Kujawski²⁵². Postrzyżyny odbyła 9 marca 1761 r., zaś profesję złożyła w Strzelnie 8 maja 1762 r.²⁵³ Jako przeorysza występuje od 14 maja 1804 r.²⁵⁴ Za przełożoną Sokołowskiej do klasztoru strzeleńskiego przybyły norbertanki z likwidowanych klasztorów norbertanek w Łęczycy i Bolesławcu²⁵⁵, Do Strzelna oba konwenty przybyły ze swoimi przełożonymi; przełożoną klasztoru łeczyckiego była 67-letnia Gertruda Grabowska, która w zakonie była 50 lat wraz z podprzeoryszą Nepomuceną Kossowską, nieco młodszą zakonnicą, liczącą 64 lata, z czego w zakonie była 44 lata, zaś pannom bolesławieckim matkowała stosunkowo młoda 48-letnia przeorysza Józefa Wiewiórowska z 30-letnim stażem zakonnym wraz z podprzeoryszą Nepomuceną Zatwardzińską (Zatwardzynska) liczącą 70 lat, z których 42 przeżyła w zakonie²⁵⁶. Jest

²⁴⁸ Opisanie stanu, k. 26; Niesiecki, t. 8 s. 579.

²⁴⁹ APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 62, nie fol.

²⁵⁰ Tamże.

²⁵¹ Tamże.

²⁵² Opisanie stanu, k. 27; Z. G u l d o n, *dz. cyt.*, s. 106.

²⁵³ Opisanie stanu, k. 27.

²⁵⁴ APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 62, nie fol.

²⁵⁵ Ogólnie o tym pisze P. P. G a c h, *Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773–1914*, Lublin 1984 s. 85, gdzie stwierdzenie, że łączenie klasztorów w Łęczycy i Strzelnie nie powiodło się. Otóż zarówno norbertanki bolesławieckie jak i łeczyckie znalazły się w klasztorze strzeleńskim; obydwie konwenty mocą dekretu księcia warszawskiego z 12 XII 1811 r. zostały przeniesione do Strzelna, co fizycznie miało miejsce przed 11 VII 1812 r. Z Łęczycy przybyło 9 zakonnic, z Bolesławca zaś 4. APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 62, nie fol., pismo ks. Feliksa Łukasza Lewińskiego, administratora generalnego diecezji kujawskiej i pomorskiej *sede vacante*, z daty: Włocławek, 6 V 1814 r., z podaniem nazwisk zakonnic przeniesionych z obu klasztorów (łeczyckiego i bolesławieckiego) do Strzelna.

²⁵⁶ APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 51, k. 34–35; prócz wymienionych z Łęczycy przybyły (kolejność danych: imię i nazwisko, lata życia, lata w zakonie, urząd zakonnny) Rozalia Czechowska, 65, 46, cerkatorka; Bronisława Woźniakowska 81, 63, kustoszka; Tekla Dąbrowska 61, 42, kantorka; Norberta Birowska 56,

rzeczą rozumiając, że fakt ten spowodował pewne zamieszanie w konwencie strzeleńskim. Przybyłe do Strzelna siostry, rzecz oczywista, nie mogły sprawować swoich dotychczasowych urzędów, ponieważ w klasztorze strzeleńskim były one pełnione przez miejscowe zakonnice. Tym niemniej te, które przybyły przez jakiś czas podkreślały swój dotychczasowy status. Tak np. 25 lipca 1812 r. w piśmie klasztornym na pierwszym miejscu występuje Cherubina Sokołowska jako przeorysza strzeleńska, ale występująca na drugim miejscu Józefa Wiewiórowska umieściła przy swoim nazwisku objaśnienie „administratorka w bywszym klasztorze bolesławickim”²⁵⁷, chociaż wiadomo, że była tam przeoryszą; Nepomucena Zatwardzińska, która podpisywała dokument po podprzeoryszy strzeleńskiej, Róży Markowskiej, była w Bolesławcu podprzeoryszą, a teraz uzupełniała swoje nazwisko notą „bywsza bolesławiecka zakonnicą”²⁵⁸ Cherubina Sokołowska zaś 5 kwietnia 1814 r. tytułowała się „przeorysza klasztoru panien norbertanek i połączonych dwóch zgromadzeń” (tzn. łeczyckiego i bolesławieckiego)²⁵⁹. Ostatnie wiadomości o pełnieniu przez Sokołowską urzędu przeoryszy pochodzą z wykazu prepozyta Fryderyka Bieleckiego z 18 listopada 1815 r., w którym pisze, że Sokołowska liczyła lat 70²⁶⁰, chociaż skądinąd wiadomo, że urodziła się w 1740 r., zatem w 1815 r. miała ponad 75 lat²⁶¹ Zmarła po 18 listopada 1815 r., a przed 8 maja 1820 r.²⁶²

41 Cyryła Wodzyńska herbu Jastrzębiec urodziła się 6 lipca 1746 r. w Brachlinie w województwie chełmińskim, postrzyżyny odbyła 9 marca 1761 r., profesję zaś złożyła 8 maja 1762 r.²⁶³ Przed 14 maja 1804 r. pełniła w konwencie strzeleńskim urząd cerkatorki²⁶⁴, który

34, kantorka; Urszula Cygańska 50, 34, mistrzyni; Adriana Jankowska 49, 24, prowizorka; Świerada Osińska 52, 25, furtianka. Z Bolesławca zaś Julia Gątkiewiczówna 50, 31, kustoszka i Faustyna Winerówna 43, 20, zakrystianka.

²⁵⁷ APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 62, nie fol.

²⁵⁸ Tamże.

²⁵⁹ Tamże.

²⁶⁰ AAG Strzelno — Norbertanki 83, k. 1–4.

²⁶¹ Opisanie stanu, k. 27.

²⁶² APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 62, nie fol., gdzie dokument z datą: Strzelno, 8 V 1820 r., przeoryszą była Cyryła Wodzyńska.

²⁶³ Opisanie stanu, k. 27; Niesiecki, t. 9 s. 383–384, o kujawskiej linii, tamże, s. 384.

²⁶⁴ Opisanie stanu, k. 27.

sprawowała 25 lipca 1812 r.²⁶⁵ Tegoż roku, ale 21 sierpnia²⁶⁶ urząd ten piastowała już Urszula Cygańska, która przybyła do Strzelna z Łęczycy²⁶⁷. Rzecz ciekawa, że w piśmie z 21 sierpnia 1812 r., w którym są wymienione nazwiska i imiona, lub tylko imiona 20. zakonnice, nazwisko Wodzyńskiej nie występuje. Brak też nazwiska zakonnicy, która sprawowałaby urząd przeorowszy; najwyższym urzędem we wspomnianym piśmie jest urząd podprzeorowszy, który piastowała J. Wiewiórowska, przybyła do Strzelna z Bolesławca²⁶⁸. Cyryła Wodzyńska była młodszą od swojej poprzedniczki przeorowszy Cherubiny Sokołowskiej o 6 lat i obie odbyły postrzyżyny i złożyły profesję w Strzelnie w tych samych dniach (postrzyżyny 9 marca 1761 r.; profesja: 8 maja 1762 r.)²⁶⁹. Na urzędzie cerkatorki Wodzyńska występuje ostatni raz 25 lipca 1812 r. Co robiła od tej daty do 8 maja 1820 r.²⁷⁰, kiedy to występuje pierwszy raz jako przeorowsza, trudno powiedzieć.

²⁶⁵ APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 62, nie fol.; AAG Strzelno — Norbertanki 85, k. 19 v.

²⁶⁶ APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 51, k. 37.

²⁶⁷ Zob. przypis 256.

²⁶⁸ Tamże, Akta miasta Strzelna 51, k. 37, występuje „Cyryla sekretarka i nauczycielka kunsztu” bez nazwiska, umieszczona na 16. miejscu; po Cyryli są wymienione zastępujące zakonnice: Rozalia Czachowska bibliotekarka, Osińska chórowa, Karolina klasztorna, Jadwiga krawcowa; przed Cyrylą występują m. in. Tekla sadowa, Karolina podwórzowa i Józefa szafarka. „Sekretarka i nauczycielka kunsztu” znajduje się więc w grupie zakonnice wykonujących prace porządkowe, które nie miały, ma się rozumieć, takiego znaczenia jak urzędy klasztorne. Hierarchię urzędów i zależności w konwencie strzeleńskim dokładnie sklasyfikował i opisał w dekrete powizytacyjnym prepozyt J. Łuczycycki, z dnia 28 IX 1759 r. (zob. R. K a b a c i ń s k i, *Dwa przyczynki do dziejów klasztoru norbertanek w Strzelnie z lat 1757 i 1759*, w: *Żydzi wśród chrześcijan w dobie szlacheckiej Rzeczypospolitej. Studia historyczne ofiarowane Zenonowi Guldonowi w 60. rocznicę urodzin*, red. W. K o w a l s k i i J. M u s z y ń s k a, Kielce 1996 s. 240–245), w którym powinności sekretarki poprzedza opis obowiązków szafarki, natomiast po sekretarce następuje opis czynności kościelnej. Schemat ten, jak widać, jest zachowany z niewielkimi zmianami w cytowanym źródle z 21 VIII 1812 r. Trudno więc byłoby identyfikować Cyrylę sekretarkę z Cyrylą Wodzyńską, która była uprzednio cerkatorką, czyli pełniła czwarty w hierarchii zakonnej urząd wedle schematu J. Łuczycyckiego.

²⁶⁹ Opisanie stanu, k. 27.

²⁷⁰ Zob. wyżej przyp. 260; APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 62, nie fol., gdzie pismo z datą: Strzelno, 8 V 1820 r. z Cyrylą Wodzyńską jako przeorowszą.

Na urzędzie przeorowszy jest ona poświadczona od 8 maja 1820 do 29 stycznia 1823 r.²⁷¹

42 Józefa Wiewiórowska była pochodzenia szlacheckiego²⁷² i przewodziła czteroosobowej grupie norbertanek bolesławieckich, które 11 lipca 1812 r., przybyły do klasztoru strzeleńskiego. W klasztorze macierzystym była przeorowszą; w umowie o warunkach przejścia zakonnice do konwentu strzeleńskiego, spisanej 24 stycznia 1812 r., przy swoim nazwisku napisała „administratorka”, co być może miało związek z liczbą sióstr w tym konwencie (4 zakonnice). Wcześniej, w korespondencji norbertańskiej, pisano o niej że jest „administratorką bardzo przykładną”²⁷³. W 1814 r., wedle wykazu zakonnice pióra prepozyta F. Bieleckiego, liczyła lat 48, zatem urodziła się w 1776 r., w klasztorze była lat 30, zatem profesję złożyła około 18. roku życia. Pochodziła z departamentu kaliskiego²⁷⁴. Po przybyciu do Strzelna podpisywała się: „administratorka bywszego klasztoru bolesławieckiego”. Jako przeorowsza strzeleńska występuje po raz pierwszy 7 lipca 1827 r.²⁷⁵ Urząd ten sprawowała 17 lutego 1830 r.²⁷⁶

II KATALOG PODPRZEORYSZ STRZELEŃSKICH

1 Bogusława. W Nekrologu strzeleńskim pod dniem 22 sierpnia znajdujemy zapis *Boguslava subpriorissa, soror nostra*²⁷⁷, to samo imię znalazło się w mortuarzu klasztoru żukowskiego pod dniem 21 sierpnia²⁷⁸. Jest to najpewniej podprzeorowsza strzeleńska, jednak nie można tego stwierdzić z całą pewnością, podobnie jak i określić chociażby przybliżonego czasu jej życia.

²⁷¹ Tamże; AAG Strzelno — Norbertanki 85, k. 19 v.

²⁷² APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 62, nie fol.; Niesiecki, t. 9 s. 328.

²⁷³ APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 62, nie fol., pismo z daty: Witów, 7 IX 1811 r.

²⁷⁴ Opisanie stanu, k. 34–35.

²⁷⁵ APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 62, nie fol.

²⁷⁶ AAG Strzelno — Norbertanki 85 k. 179 v.

²⁷⁷ Nekrolog strzeleński, s. 749.

²⁷⁸ Nekrolog żukowski, s. 51: *Boguslawa soror nostra*.

2 Katarzyna. Podprzeoryszę o tym imieniu zgodnie wymieniają, pod dniem 8 kwietnia, nekrologi strzeleński i żukowski²⁷⁹. Jej przynależność do konwentu strzeleńskiego jest tylko hipotetyczna, oparta jedynie na szczegółowym zapisie mortuarza strzeleńskiego²⁸⁰.

3 Anna. Podprzeorysza Anna jedyny raz pojawia się 13 maja 1352 r. podczas sprzedaży sołectwa we wsi klasztornej Bielsko przez prepozyta Boguszę²⁸¹.

4 Dobka. Jako podprzeorysza strzeleńska występuje jedynie podczas sprzedaży sołectw w Sławsku Małym (1362)²⁸² i w Ostrowie (7 IX 1363)²⁸³. Konsekwentne używanie zdrobniałej formy pisowni tego imienia odróżnia ją od jej następczyni.

5 Dobiesława (patrz *Katalog przeorysz strzeleńskich sub voce Dobiesława*). W latach 1352–1363 pełniła urząd przeoryszy. W źródłach pierwszy raz z tytułem podprzeoryszy pojawia się 13 czerwca 1378 r., przy okazji sprzedaży sołectwa w Bielsku²⁸⁴. Ponownie wystąpiła jeszcze tylko w dokumencie z 8 lutego 1390 roku²⁸⁵.

6 Jadwiga. Hedvigis subpriorissa pierwszy raz pojawia się wśród świadków w dokumencie prepozyta Jana Luckawa z 21 sierpnia 1436 r., ustalającym prawa i obowiązki mieszczan strzeleńskich²⁸⁶. Ponownie można ją spotkać 18 września 1436 r. przy okazji ugody zawartej przez prepozyta Jana Luckawa z opactwem św. Wincentego co do śląskich czynszów należnych klasztorowi ze Strzelna²⁸⁷. Ostatni raz pojawia się 2 kwietnia następnego roku, na dyplomie tegoż samego prepozyta dla kmieci z Nowej Wsi²⁸⁸. Może to jej komemoracja została umieszczona w nekrologu strzeleńskim pod dniem 26 stycznia^{289?}

²⁷⁹ Nekrolog strzeleński, s. 733: *Catharina subpriorissa, soror nostra*. Nekrolog żukowski, s. 22: *Catharina soror nostra*.

²⁸⁰ Por. W. S z o ł d r s k i, *dz. cyt.*, s. 355, gdzie podprzeoryszę Katarzynę zaliczono w poczet sióstr żukowskich.

²⁸¹ APB Strzelno Kl A 34 (w transumpcie z 1378 r.).

²⁸² Tamże, B 1 k. 119 v–120: *Dobka subpriorissa*.

²⁸³ Tamże, B 1 k. 122–123 = AAG, Norbertanki–Strzelno, sygn. 15 k. 1–2: *Dobka subpriorissa*.

²⁸⁴ Tamże, A 34.

²⁸⁵ APWr Rep 67 nr 620 (nie zachowany): *Dobislava subpriorissa*.

²⁸⁶ KDP t. 2 nr 579.

²⁸⁷ APWr Rep 67 nr 1155 (nie zachowany).

²⁸⁸ APB Strzelno Kl A 57.

7 Piechna. Jedyny raz pojawiła się w dyplomie prepozyta Jana Luckawa z 21 czerwca 1447 roku, dotyczącym pewnych gruntów w Rzadkwinię²⁹⁰.

8 Petronela (patrz *Katalog przeorysz strzeleńskich sub voce Petronela*). Jako kantorka występuje w roku 1436, natomiast już w 1440 r. pełniła urząd przeoryszy. Funkcję podprzeoryszy sprawowała dowodnie 14 kwietnia 1450 r.; jest to jedyna wzmianka o niej na tym urzędzie, w dodatku zawarta w dokumencie późniejszym²⁹¹.

9 Małgorzata. Pierwszy raz podprzeorysza Małgorzata pojawia się 27 kwietnia 1452 roku, udzielając konsensu strzeleńskiemu prepozytowi Janowi Luckawowi na zaciągnięcie pożyczki od mieszczan ze Słupcy²⁹². Można ją znaleźć, jako udzielającą przyzwolenia, na szeregu dokumentów prepozyta Luckawa z roku 1453²⁹³. Poza tym Małgorzata pojawiła się jeszcze tylko raz (25 I 1455), mianowicie przy okazji nadania mieszczanom strzeleńskim gruntów zwanych Cegielka²⁹⁴. Wpisy nekrologiczne podprzeoryszy Małgorzaty, umieszczono pod dniem 8 listopada, zarówno w *Liber mortuorum* klasztoru w Strzelnie jak i klasztoru żukowskiego²⁹⁵.

10 Katarzyna Sukowska (patrz *Katalog przeorysz strzeleńskich sub voce Katarzyna Sukowska*). Podprzeorysza Katarzyna występuje w źródłach od 21 kwietnia 1463 r., było to przy okazji fundacji altarii w kaplicy Św. Krzyża²⁹⁶. Dwukrotnie, występuje też w dokumentach z roku 1464²⁹⁷. Na urzędzie podprzeoryszy pojawia się po raz ostatni 25 marca 1469 r. w liście adresowanym do opata–ojca z wrocławskiego Olbina — Jana Schewitza²⁹⁸. Dowodnie od roku 1471 do 1478 nosi tytuł przeoryszy, następnie kantorki (w roku 1482 i 1498).

²⁸⁹ Nekrolog strzeleński, s. 724: *Hedvigis subpriorissa, soror nostra*. Istnieje jednak możliwość, iż jest to komemoracja Jadwigi Jurkowskiej.

²⁹⁰ APB Strzelno Kl A 64.

²⁹¹ Tamże, A 98 (w dyplomie z 1488 r.).

²⁹² AAG A. Cap. 1, sygn. B 887 k. 373 v–374: *Margaretha subpriorissa*.

²⁹³ APB Strzelno Kl B 1 k. 13–14; APB Strzelno Kl A 71; A 92; APB Strzelno Kl B 1 k. 58 v–60 v; AAG A. Cap. 1, sygn. B 887 k. 372–373 v.

²⁹⁴ APB Strzelno Kl B 1 k. 107 v.

²⁹⁵ Nekrolog strzeleński, s. 760: *Margaretha subpriorissa, soror nostra*; Nekrolog żukowski, s. 69: *Margareta subpriorissa soror nostra*.

²⁹⁶ APB Strzelno Kl B 1 k. 15–16.

²⁹⁷ Tamże, A 81; A 83.

²⁹⁸ APWr Rep 67 nr 1342 a (nie zachowany); APWr Rep 67, nr 1342 b (nie zachowany).

11 Małgorzata Żegocka (patrz *Katalog przeorysz strzeleńskich sub voce Małgorzata Żegocka*). Poprzednio pełniła funkcję przeoryszy (1436–1437) i cyrkatorki (1452–1469). Tytuł podprzeoryszy nosiła już 14 maja 1471 r.²⁹⁹ Ponownie na tym urzędzie spotkać ją można 26 maja 1471 r., podczas składania opatowi klasztoru św. Wincen-tego uroczystej przysięgi przez konwent strzeleński³⁰⁰, oraz 3 kwietnia 1473 r., przy sprzedaży sołectwa w Siedluchnie³⁰¹. Podprzeorysza Małgorzata Żegocka ostatni raz pojawia się w dokumencie prepozyta Jana Lubschütza z dnia 29 stycznia 1478 r.³⁰²

12 Jadwiga Jurkowska (patrz *Katalog przeorysz strzeleńskich sub voce Jadwiga Jurkowska*). Prawdopodobnie ona to była kantorką w latach 1453–1469. Urząd podprzeoryszy pełniła dwukrotnie. Pierwszy raz pojawia się z tym tytułem 2 lipca 1480 r. w liście konwentu strzeleńskiego do opata ołbińskiego Jana Lubschütza³⁰³. Ponadto pojawia się również w dwóch dokumentach z lat 1481–1482³⁰⁴. Przed 18 września 1487 r. awansowała na przeoryszę, a jej następczynią została Anna Żernicka³⁰⁵. Wybór Żernickiej na priorat sprawił, że Jadwiga Jurkowska ponownie otrzymuje funkcję podprzeoryszy; na tym urzędzie pojawia się w liście do opata Jana Lubschütza z 17 kwietnia 1498 roku³⁰⁶. Ostatni raz odnajdujemy ją na omawianym stanowisku w latach 1506–1507³⁰⁷.

13 Anna Żernicka (patrz *Katalog przeorysz strzeleńskich sub voce Anna Żernicka*). Jako podkantorka pojawia się w roku 1482. Tytuł podprzeoryszy nosi jedynie w liście do biskupa wrocławskiego z 18 września 1487, prezentującym nowego rektora kaplicy Św. Du-

wany) = AAG Strzelno–Norbertanki, sygn. 1 k. 2 = StÚA Praha Řád Prem karton 156 k. 24–26: *Catharina Scukovska subpririssa*.

²⁹⁹ APB Strzelno Kl A 90.

³⁰⁰ APWr Rep 67 nr 1357 (nie zachowany) = StÚA Praha Řád Prem karton 156 k. 39–41.

³⁰¹ APB Strzelno Kl A 91.

³⁰² Tamże, B 1 k. 97 v–99 v.

³⁰³ APWr Rep 67 nr 1400 (nie zachowany) = StÚA Praha Řád Prem karton 156 k. 27–29.

³⁰⁴ APB Strzelno Kl A 92; A 92 a.

³⁰⁵ Tamże, A 96.

³⁰⁶ APWr Rep 67 nr 1512 (nie zachowany) = StÚA Praha Řád Prem karton 156 k. 29–31.

³⁰⁷ APB Strzelno Kl A 105; A 106; A 107.

cha³⁰⁸. Następnie awansowała na urząd przeoryszy, na którym jest poświadczona w latach 1498–1506.

14 Dorota Padniewska (Pathniewska, Petniewska). Pojawia się dopiero 13 kwietnia 1518 r., przy okazji prezenty biskupowi wrocławskiemu nowego rektora kaplicy Św. Ducha w Strzelnie³⁰⁹. Funkcję tę sprawowała jeszcze 17 marca 1532 roku³¹⁰, natomiast w roku następnym podprzeoryszą była już Marta Gunicka³¹¹. Nekrolog klasztorny zamieszcza datę jej zgonu pod 6 września³¹². Pochodziła zapewne z wielkopolskiej rodziny Padniewskich herbu Nowina (Padniewo na zachód od Mogilna, w staropolskim powiecie gnieźnieńskim województwa kaliskiego), spowinowaconych z Żernickimi³¹³.

15 Marta Gunicka (Goczniczka, Gonniczka, Gunyczka) w 1528 r. była cerkatorką³¹⁴, a w 1532 r. kantorką³¹⁵. Na urzędzie podprzeoryszy występuje od 1533 r.³¹⁶, pełniąc go dalej w latach 1542³¹⁷ i 1544³¹⁸. W nekrologu strzeleńskim jej komemorację umieszczono pod 13 III³¹⁹, w żukowskim pod 3 I³²⁰. Zmarła przed 13 VII 1551 r.

16 Barbara Ruchocka występuje jako podprzeorysza 13 VII 1551 r.³²¹ W nekrologu strzeleńskim jej komemorację odnotowano pod 30 IV³²².

³⁰⁸ Tamże, A 96.

³⁰⁹ Tamże, A 113.

³¹⁰ Tamże, B 1 k. 120–120 v.

³¹¹ Tamże, B 1 k. 121–122 (wzmianka w dokumencie z 1536 r.).

³¹² Nekrolog strzeleński, s. 75: *Dorothea Petniewska soror nostra*.

³¹³ B. P a p r o c k i, *dz. cyt.*, s. 308, 639; Nekrolog strzeleński, s. 761 (14. XI) notuje: *Nicolaus Padniewsky*. Jest to jedyna, oprócz samej podprzeoryszy, komemoracja poświęcona przedstawicielowi tej rodziny. Mikołaj Padniewski mógł być, uwzględniając kryterium chronologiczne, bratem Doroty. Por. L. H a j d u k i e w i c z, H. K o w a l s k a, *Padniewski Filip h. Nowina, biskup krakowski*, PSB t. 25 s. 1–7; H. K o w a l s k a, *Wojciech Padniewski h. Nowina, starosta dybowski*, PSB t. 25 s. 7–8.

³¹⁴ APB Strzelno Kl A 119, B 1 f 69 v — 70 (24 I); K. J a s i ń s k i, *dz. cyt.*, s. 21.

³¹⁵ Tamże, B 1 f 120 — 120 v (17 III).

³¹⁶ Tamże, f 121 — 122.

³¹⁷ Tamże, f 114 — 115 (13 VII).

³¹⁸ Tamże, f 109 — 110, 115 — 116 (13 VII, w dwóch dokumentach wydanych tego samego dnia).

³¹⁹ Nekrolog strzeleński, s. 730.

³²⁰ Nekrolog żukowski, s. 35. G. S c h w e n g e l, *Ad historiam ecclesiasticam*, s. 352.

³²¹ APB Strzelno Kl B 1 f 112 — 113.

³²² Nekrolog strzeleński, s. 735.

17 Dorota Wielanowska była podprzeoryszą w 1554 r.³²³ Przed 13 V 1573 r. została przeoryszą³²⁴, obejmując rządy w konwencie po śmierci przeoryszy Barbary Naramowskiej.

18 Katarzyna Wieniecka w 1518 r. była kustoszka³²⁵. Jako podprzeorysza występuje w 1563 r.³²⁶ i 1573 r.³²⁷

19 Dorota Stróżewska na urzędzie podprzeoryszy jest poświadczona po raz pierwszy 4 VII 1592 r.³²⁸ Źródła wzmiankują ją na tym urzędzie w latach 1593–1604³²⁹.

20 Zofia Łuczywińska odnotowana na urzędzie podprzeoryszy po raz pierwszy 20 V 1605 r.³³⁰ Urząd podjęła po awansie Doroty Stróżewskiej na przeorysę, czyli po 1 X 1604 r.³³¹ Następczynią Zofii na urzędzie podprzeoryszy źródła odnotowują najwcześniej 21 IV 1606 r.³³² Swoją pracę w konwencie strzeleńskim pełniła w okresie po 1 X 1604 — przed 21 IV 1606 r. Nekrologi strzeleński i żukowski odnotowują komemorację Zofii Łuczywińskiej pod 20 VI, jako przeoryszy łączycyckiej³³³.

21 Dorota Golińska (Golinska, Golunska), występuje pierwszy raz jako podprzeorysza 21 IV, następnie 23 VI 1606 r.³³⁴ oraz 27 IV 1609 r.³³⁵ Jej komemorację zanotował nekrolog żukowski pod 6 IX³³⁶.

³²³ APB Strzelno Kl. B 1 f 116 — 116 v (22 VII), f 117 — 117 v (13 XII).

³²⁴ Tamże, f 124 — 124 v.

³²⁵ Tamże, A 114 — tamże, B 1 f 73 — 73 v (24 VIII).

³²⁶ Tamże, B 1 f 123 — 124 (28 VI).

³²⁷ Tamże, f 124 — 124 v (13 V).

³²⁸ Tamże, A 134.

³²⁹ Tamże, A 138 (16 V), jako: *subpraeposita seu subpreorissa*; A 139 (2 VII), jako: *vicepriorissa* — tamże, B 1 f 124 v — 125 (2 VII 1593), f 125 v — 126 (1 VI 1595), f 128 — 129 (9 VI 1601), f 126 — 127 (27 VI 1601), f 127 v — 128 (3III 1603), f 129 v — 130 v (1 X 1604).

³³⁰ Tamże, B 1 f 130 v — 132 v.

³³¹ Tamże, f 129 v — 130 v.

³³² AGAD Metryka Koronna 151, k. 31–32.

³³³ Nekrolog strzeleński, s. 740; Nekrolog żukowski, s. 40.

³³⁴ AGAD MK 151 k. 31–32 (21 IV); APB Strzelno Kl. B 1 f 133v–135 (23 VI). W źródłach pojawia się 5 XII 1592 r., bez określenia funkcji, zob. APB Strzelno Kl. A 138.

³³⁵ APB Strzelno Kl. B 1 f 135 — 135 v (27 IV).

³³⁶ Nekrolog żukowski, s. 54 i G. S c h w e n g e l, *Ad historiam ecclesiasticam*, s. 352.

22 Zofia Komierowska na urzędzie wzmiankowana po raz pierwszy 21 VII 1610 r.³³⁷ Urząd sprawowała w latach 1614–1622³³⁸, ostatnia wzmianka o niej z 20 XII 1622 r.³³⁹ Zmarła, wedle nekrologu wrocławskiego, 20 V 1623 r.³⁴⁰, w nekrologu strzeleńskim komemorację umieszczono pod 24 V³⁴¹.

23 Dorota Tarnowska podprzeorysza zmarła 22 IX 1624 r.³⁴², o rok późniejszą datę zanotowano w nekrologu żukowskim³⁴³.

24 Urszula Chodowska w 1622 r. była kantorką³⁴⁴. Na urzędzie podprzeoryszy odnotowana najwcześniej 15 IV 1630 r.³⁴⁵, a następnie 1 X tegoż roku³⁴⁶. Dzień jej śmierci zanotował G. Schwengel pod 19 XI³⁴⁷.

25 Katarzyna Mielżyńska (Mielzenska) jako podprzeorysza jest znana z noty obituarnej w nekrologach strzeleńskim i żukowskim, z których pierwszy odnotowuje ją pod 21 V 1652 r., drugi pod 10 I³⁴⁸.

26 Aleksandra Trzebuchowska profesję złożyła zapewne w 1640 r., na urzędzie podprzeoryszy znana jest z trzech wzmianek, pochodzących z 1684 r. (15 IV 27 VIII, 2 IX)³⁴⁹.

27 Katarzyna Żeromska (Zaromska) wzmiankowana jest jako podprzeorysza 3 II 1727 r. i jednocześnie członkini Bractwa Niepokalanego Poczęcia NMP³⁵⁰. Po śmierci Anny (II) Kretkowskiej (9 XI 1732 r.) została przeoryszą³⁵¹.

³³⁷ APB Strzelno A 143; tamże, B 1 f 136 — 136 v (27 IV).

³³⁸ Tamże, A 145 (17 V 1614), tamże, B 1 f 139 — 140 v (10 IX 1622).

³³⁹ Tamże, B 1 f 138 v — 139.

³⁴⁰ Nekrolog wrocławski, s. 48, gdzie zniekształcona forma nazwiska: *Romierowska*.

³⁴¹ Nekrolog strzeleński, s. 739.

³⁴² Nekrolog strzeleński, s. 753; K. J a s i ń s k i, *dz. cyt.*, s. 26–27.

³⁴³ Nekrolog żukowski, s. 54, zmarła podczas zarazy w 1625 r.

³⁴⁴ APB Strzelno Kl. B 17 138 v — 139 (20 IX).

³⁴⁵ Tamże, f 141 — 142.

³⁴⁶ APB Strzelno f 142 — 142 v.

³⁴⁷ G. S c h w e n g e l, *Ad historiam ecclesiasticam*, s. 350.

³⁴⁸ Nekrolog strzeleński, s. 738; Nekrolog żukowski, s. 5.

³⁴⁹ APWr Rep 67 nr 3458 b, 3465; A. M o s b a c h, *dz. cyt.*, s. 369 przyp. 1. StÚA Praha Řád Prem 156 s. 9.

³⁵⁰ Pieranie, parafia, Księga Bractwa Niepokalanego Poczęcia NMP, s. 34.

³⁵¹ Tamże.

28 Anna Teresa Marchocka wzmiankowana podprzeoryszą 4 VI 1754 r.³⁵² Przed 8 IX 1763 r. została przeoryszą³⁵³.

29 Jadwiga Stawska była podprzeoryszą przed 10 XI 1764 r.³⁵⁴, zapewne po przejściu A. T. Marchockiej na urząd przeoryszy, co nastąpiło przed 8 IX 1763 r.³⁵⁵

30 Aniela³⁵⁶ Pałędzka wzmiankowana w źródłach od 1764 r.³⁵⁷, została podprzeoryszą przed 29 V 1779 r. Urodziła się 4 XII 1690 r. we wsi Wronowy w parafii Strzelno, postrzyżyny odbyła 25 I 1720 r., a profesję przyjęła 13 VI 1721 r., zmarła 29 V 1779 r.³⁵⁸

31 Józefa Kobielska urodziła się 15 X 1725 r. we wsi Dmenin, w powiecie radomszczzańskim i województwie sieradzkim; postrzyżyny odbyła w klasztorze strzeleńskim 19 III 1740 r., a profesję przyjęła 8 VI 1741 r.³⁵⁹ Towarzyszyła jako podprzeorysza prepozytowi F. Wielońskiemu i przeoryszy Petroneli Świerczyńskiej 10 V 1785 r.³⁶⁰, a następnie 7 II 1789 r.³⁶¹

32 Róża Markowska była podprzeoryszą przed 14 V 1804 r.³⁶² Wedle źródła proveniencji klasztornej urodziła się 23 I 1728 r. we wsi Racice, w parafii Polanowice, w powiecie kruszwickim³⁶³; postrzyżyny odbyła 23 I 1747 r., a profesję złożyła 2 VI 1748 r. Urząd pod-

³⁵² AAG Strzelno — Norbertanki 34, k. 3.

³⁵³ Tamże, 27 k. 8.

³⁵⁴ APB Dep. Strzelno A 1.

³⁵⁵ AAG Strzelno — Norbertanki, 27 k. 8.

³⁵⁶ W źródłach niekiedy w zlatynizowanej formie: Angela, zob. H. F r o s, F. S o w a, *dz. cyt.*, s. 99 n.

³⁵⁷ APB Dep. Strzelno A 1, pełniła jakiś urząd klasztorny, ale wskutek uszkodzenia rękopisu, nie wiadomo jaki. W każdym razie występowała w grupie piastunek urzędów zakonnych (przeorysza, podprzeorysza, seniorka, cerkatorka, miastryni nowicjatu), jako współwystawczynie, wspólnie z prepozytem J. Łuczycykiem, odnowionego przywileju miejskiego Strzelna po wielkim pożarze miasta (22 V 1761), który strawił oryginał dawnego przywileju z 21 VIII 1436 r. (KDP t. 2 cz. 2 nr 759).

³⁵⁸ R. K a b a c i ń s k i, D. K a r c z e w s k i, *dz. cyt.*, s. 32, przyp. 210.

³⁵⁹ APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 51 k. 26; S. Z a j ą c z k o w s k i, S. M. Z a j ą c z k o w s k i, *Materiały do słownika geograficzno-histycznego dawnych ziem łeczyckiej i sieradzkiej do 1400 r.*, cz. 1, Łódź 1966 s. 64–65.

³⁶⁰ APB, Akta miasta Strzelna, 62, nie fol.

³⁶¹ Tamże.

³⁶² APB Oddział w Inowrocławiu, 62, nie fol., wzmianki z 8 VI i 12 X tegoż roku.

³⁶³ Opisanie stanu, k. 26. Z. G u l d o n, *dz. cyt.*, s. 105.

przeoryszy pełniła 13 III 1808 r.³⁶⁴, licząc lat 80, z których w zakonie była 61. Zmarła przed 21 VIII 1812 r., bowiem urząd podprzeoryszy tegoż dnia sprawowała w Strzelnie była przeorysza bolesławiecka Józefa Wiewiórowska³⁶⁵.

33 Józefa Wiewiórowska przed przybyciem do Strzelna zarządzała klasztorem bolesławieckim. W kilka dni po przybyciu do Strzelna została podprzeoryszą tutejszego klasztoru (21 VIII 1812)³⁶⁶. Godność tę piastowała dowodnie 18 XI 1814 r.³⁶⁷ i 28 IX 1818 r.³⁶⁸

34 Urszula Cygańska była zakonnicą w klasztorze łączycykim. Po jego likwidacji, wraz z innymi zakonnicami z Łęczycy i Bolesławca, przybyła do klasztoru strzeleńskiego 11 VII 1812 r. Wedle źródła proveniencji klasztornej Cygańska urodziła się w departamencie kaliskim (wedle podziału administracyjnego Księstwa Warszawskiego), w 1764 r., do zakonu wstąpiła w wieku 16 lat. W 34. roku życia zakonnego pełniła w Łęczycy urząd mistrzyni³⁶⁹. W konwencie strzeleńskim była cerkatorką (21 VIII 1812)³⁷⁰. Od 7 VII 1827 r. do 16 II 1830 r. poświadczona źródłami na urzędzie podprzeoryszy³⁷¹.

RYSZARD KABACIŃSKI AND DARIUSZ KARCZEWSKI

Abesses and their deputies in the Norbertine convent at Strzelno from the end of the 12th century until 1837 S u m m a r y

The convent of Norbertine nuns at Strzelno was founded in the late 1180s by Piotr Wszeborowic, Voivod of Kujawy and Castellan of Kruszwica. It belonged to the Polish province (*circaria*), but its *ius paternalis* was vested

³⁶⁴ APB Oddział w Inowrocławiu, Akta miasta Strzelna 51 k. 31.

³⁶⁵ Tamże, k. 37

³⁶⁶ Tamże, k. 37

³⁶⁷ Tamże, 62, nie fol.

³⁶⁸ Tamże.

³⁶⁹ Tamże, 51 k. 35.

³⁷⁰ Tamże, k. 37

³⁷¹ Tamże, 62, nie fol.

with the abbot of St Vincent's at Ołbin in Wrocław. The Strzelno convent was ruled by the abbess, chosen by the community from among its members. In the early sources she is often called *magistra*. Each newly elected abbess had to render vows of obedience to the praepositor before receiving similar vows from all the nuns. The abbess had the powers to decide on the internal affairs of the convent. She was the guardian of the Rule, presided over the chapter meetings, assigned jobs to individual nuns. She had the right to receive the professions of new nuns, to set the timetable of confessions and to impose penalties for all kinds of offenses. She was not able, however, to decide about the convent's real property; such decisions were the exclusive prerogative of the praepositor, who represented the convent in its relations with the outside world.

When the abbess was absent or ill, her duties were taken over by a deputy abbess, who may also have helped in the day to day running of the abbey.

Magistra Beatrix, mentioned in a document dated 1193, is the first mother superior of Strzelno known to us by name. She was most probably a member of the founder's family. Practically all of the abbesses of Strzelno convent were of noble birth. Among the very few exceptions was Anna Włocławska, a burgher's daughter. Until the end of the medieval period none of the abbesses seems to have come from outside Kujawy, the neighbouring county of Łęczyca or eastern Wielkopolska (ie. the counties of Konin and Gniezno). Things changed later as the catchment area of the Strzelno convent expanded to the counties of Dobrzyń and Chełmno as well as the Voivodships of Sieradz, Kalisz, and Płock. The broadening of the geographical base of the community may also have been to some extent influenced by the removal to Strzelno of the precariously small convents of Łęczyca and Bolesławiec (1811). In the repartition period (ie. prior to 1772) the secular authorities are not known to have interfered with the elections in the convent, not even at times when the Church was not able to exercise freely its praepository rights. Attempts to influence the nomination of the abbess were first made after the annexation of Kujawy by Prussia in 1772; they reached a high point in 1807–1813 (the time when Kujawy were part of the Duchy of Warsaw). Eventually, the Norbertine community of Strzelno was dissolved in 1837 by a decree of the Prussian authorities.

Translated by A. Branny